

תדש תדש
TIŠRI
CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto J. Daníček

Židovský hřbitov v Dolním Bolíkově (k článku na str. 8–9).

VYJÁDRĚNÍ PŘEDSEDY ŽOP

Předně i na tomto místě bych rád popřál panu dr. Varvařovskému mnoho zdaru. V Poslanecké sněmovně se sešli čtyři kandidáti, z nich pravděpodobně by každý funkci dobře zvládl. Volba je ovšem volba a zvolen mohl být pouze jeden.

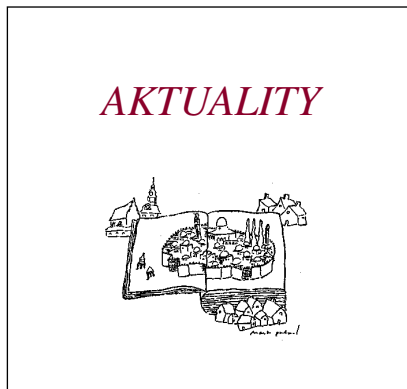
Rád bych poděkoval všem, kteří mou nominaci vnímali jako mimořádné ocenění židovské komunity, kteří mi napsali, že nominace představitele židovské obce do tak významné funkce by pravděpodobně nebyla možná nikde jinde v Evropě. Tuto skutečnost jsem samozřejmě zmínil ve svém projevu k Poslanecké sněmovně a poděkoval jsem za ni všem ústavním činitelům i celé společnosti.

Chci poděkovat rovněž všem, kteří mi přáli, i těm, kteří si přáli, abych zůstal a obec nepouštěl. Musím připomenout, že odejít nebylo v mém úmyslu. Funkci předsedy jsem dva roky dělal paralelně se svým podnikáním, a ač to bylo časově velice náročné, zvládl jsem to i v době, která byla pro mne na obci nejtěžší.

Jistě se v diskusích objevily negativní reakce několika „znalců“ židovské problematiky. Jsem si vědom, že u nás existuje antisemitismus, ale stejně tak existuje nenávisť vůči cizincům, existuje zločinnost všeho druhu, týrání a zneužívání dětí, týrání seniorů a mnoho dalších nepravostí. Výsledky průzkumů i celková atmosféra jsou však pozitivní. Jsem přesvědčen, že je dobré prezentovat obec v pozicích, které nejsou mocenské, které pomáhají slabým, angažují se v sociálních a zdravotních programech. Protože funkce ombudsmana není mocenská, přijal jsem nabídku kandidovat a věřím, že jsem svým vystoupením posílil dobrou pověst židovské obce.

Smutnou věcí v celém procesu byl článek vyprodukovaný v deníku Právo. Článek nesledoval žádný cíl, žádnou konstruktivní myšlenku a byl pouze esencí chorobné nenávisť a vůle škodit mně osobně i pražské židovské komunitě. Pro pochopení příčin a souvislostí lze snad připomenout, že na Obvodním soudu pro Prahu 1 dosud leží žaloba ŽOP na paní Fischmannovou, v níž se ŽOP domáhá vrácení nevyúčtované částky 250 000 Kč. Rovněž lze připomenout, že jsou dosud živá a neuzavřená trestní oznámení na pana ing. Tomáše Jelínka, který jako Public Affairs ředitel agentury Donath-Burson-Marsteller má mimořádnou možnost ovlivňovat tisk a vytvářet účelově zaměřené články.

Šanci na zvolení jsem měl pramalou. Byl již zázrak, že jsem postoupil ze Senátu ČR. Nemám právnické vzdělání, nemám zkušenosti z veřejného života, byl jsem pro většinu poslanců i senátorů neznámou osobou. To vše je při volbě značnou nevýhodou. Pomluva a článek mé osobě nemohly nijak uškodit. V záplavě pomluv a skandálů, jichž jsou den-

ně plné noviny, se stejně ztratí. Výsledkem je pouze kaňka na Židovské obci v Praze, která se někdy může negativně projevit při žádosti o grant, o dotaci na opravu památek nebo na sociální služby. Dobrá pověst obce se buduje obtížně a trvá to dlouho. Plivnout a škodit je snadné, ale doufám, že kromě uspokojení své chorobné mysli autor článku nedosáhl ničeho.

V Praze dne 7. září 2010

František Bányai, předseda ŽO v Praze

OBNOVENÝ HŘBITOV V TEPLICÍCH

Židovský hřbitov v Teplících (v pořadí třetí) je součástí komplexu městských hřbitovů, který vznikl kolem roku 1860 v prostoru mezi Teplícemi a tehdy samostatnými Řeticemi. Tento významný hřbitov, který zaujímá plochu 21 300 m², na níž se nachází na 3500 hrobů (pohřbívá se tu dodnes), prošel v posledních letech zásadní rekonstrukcí.

Proměnu hřbitova zahájila rekonstrukce objektu pohřebního bratrstva, která trvala celkem 5 let a stála celkem 9 milionů korun. V roce 2007 následovala celková rekonstrukce hřbitova, řízená a organizovaná ŽO v Teplících. Nejprve byly vykáceny náletové stromy, které vyvracely a ničily náhrobní

Teplický židovský hřbitov, 2010. Foto J. D.

desky, a současně se začala opravovat budova obřadní síně. Postupně byly rekonstruovány hlavní cesty hřbitova, vysazena nová lipo- vá alej náhradou za nemocné a staré stromy a podél cesty byly obnoveny původní kašny. Nádvoří mezi obřadní síní a budovou pohřebního bratrstva bylo nově vydlážděno. Obřadní síň prošla celkovou rekonstrukcí, dostala novou střechu a poškozené malby kopule včetně nápisů na čelních stěnách byly odborně restaurovány. Na náklady, které dosáhly téměř 20 milionů, přispěl český stát, kraj Ústí nad Labem, město Teplice, ŽO

v Teplících i řada soukromých dárců. Sedmého září letošního roku byla rekonstrukce kulturní památky Židovský hřbitov Teplice za účasti mnoha oficiálních hostů, mezi nimiž nechyběli vrchní zemský rabín Efraim Sidon a izraelský velvyslanec Jaakov Levi, slavnostně ukončena. *jd*

POLNÁ OPRAVUJE ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY

V Polné na Jihlavsku bylo 2. září předáno občanům do užívání opravené Karlovo náměstí, jak se dnes jmenuje bývalé polenské ghetto, které patří k nejzachovalejším celkům tohoto typu v ČR. Náměstí s významnými židovskými památkami – synagogou a rabínským domem – bylo kompletně vydlážděno, získalo nové veřejné osvětlení, ze- leň a mobiliář. Rekonstrukce náměstí se stala

Polná, Karlovo náměstí, 2010. Foto J. D.

impulsem pro místní občany, kteří začali opravovat fasády svých domů. Rok trvající oprava náměstí stála kolem šestnácti milionů korun, z toho téměř jedenáct milionů korun uhradila evropská dotace. Město už s předstihem díky dotaci ministerstva životního prostředí vyměnilo nákladem téměř deset milionů korun vodovodní a kanalizační síť. V příštím roce by se měla uskutečnit rekonstrukce rabínského domu, kterou bude financovat Federace židovských obcí v rámci projektu revitalizace židovských památek. *jd*

OBSAH

- Zpráva ze zasedání
Světového židovského kongresu **3, 15**
Sidry na tento měsíc **4–5**
Nesnášela pitomost a lenost
rozhovor s Janem Volavkou **6–7**
Opravené židovské památky **8–9**
O filmu *Seriózní muž* **10**
Příběh Hany Volavkové **11, 16**
Arnošt Goldflam:
Jednou zase tata **12–13, 17**
Židovští piráti v Karibiku **14**
Meir Wieseltier:
Verše z Tel Avivu **16**
Pivo Mazel... a jiné události **18**
Hitler a jiní Židé **18**
Izrael: Bez záruk k dohodě **19**
Kalendárium **20**
Tony Judt a Izrael **20**
Kulturní pořady **21**
Zprávy, inzerce **22**
Zprávy z obcí **23**
Zprávy ze světa **24**

„Je to nehorázná provokace,“ prohlásil Hasan Chater, generální tajemník Islámsko-křesťanské fronty na obranu Jeruzaléma. „V těchto temných dnech neblahých vzpomínek na znesvěcení muslimských svatých míst dochází k takto brutálnímu sionistickému rozhodnutí.“ Co mu tolik leželo v žaludku? Pouhý fakt, že zasedání exekutivy Světového židovského kongresu bylo svoláno v září do Jeruzaléma. A důvody jeho znepokojení? „Konference nebude jen obyčejným setkáním židovských představitelů, ale jednáním o obraně Izraele, to vše v období ramadánu, a navíc v době, kdy muslimští politici nejsou schopni svolat ani jednu pořádnou konferenci k ochraně Svatého města.“

Pravdou je, že se schůzky řídicího výboru Světového židovského kongresu (WJC), jichž se kromě hostů většinou účastní jen užší vedení WJC, konají v Izraeli často a nejsou, na rozdíl od plenárních zasedání, nijak politicky významné. Uvedená reakce představitelů téměř neznámého uskupení však vyvolala značnou mediální pozornost a předznamenala tak i témata, o kterých se v Jeruzalémě hovořilo.

PREZIDENT MÍSTO PREMIÉRA

Termín zasedání byl stanoven s velkým předstihem s tím, že konferenci zahájí izraelský premiér Bibi Netanjahu. Ten však nakonec musel odcestovat ve stejný den do Washingtonu na jednání s vrcholnými představiteli palestinské samosprávy, Jordánska a Egypta, které svolal americký prezident. A to bylo samozřejmě další z nejvíce probíraných témat. Konference si však, alespoň z hlediska protokolu, polepšila, protože je místo premiéra zahájil izraelský prezident Šimon Peres.

Jeho projev byl, jako vždy, vynikající, plný nových postřehů a úvah, ale i zcela konzistentní s tím, co vždy říkal. Jednoznačně podpořil premiérovu americkou misi s tím, že je rád, že po čase dochází k přímým mírovým rozhovorům. „Ono s těmi nepřímými se to má tak: Já jsem v mládí jeden čas pracoval na poště a tam kolovala historka o jednom mladíkovi, který psal své vyvolené tak krásné milostné dopisy, že si nakonec vzala poštáka.“ Prezident ale mluvil většinou vážně. Prohlásil, že má mnoho důvodů být optimistou, protože izraelská politická scéna je v současné chvíli nebývale jednotná v tom, že chce vytvoření samostatného palestinského státu. Měl by být demilitarizovaný, sjednocený a demokratický. „Takového

sousedu by si Izrael přál. Neměly by tu ale být státy tři, vedle Izraele jeden stát mírumilovný a druhý teroristický. Myslím tím samozřejmě Západní břeh a Gazu.“ Zmínil také komplikace: na Středním východě dnes není snad jediná země, kde by neexistoval nějaký konflikt. A další faktor: po 900 let byli Arabové okupováni různými velmocemi, z toho 400 let osmanskou říší. Na jejich troskách vzniklo po první světové válce 23 států, které dávaly naději, že vytvoří moderní společnost. Jenže aspirace arabského národa se nenaplnily, a tak

DALŠÍ ROK V JERUZALÉMĚ

Zpráva o zasedání Světového židovského kongresu

jsme dnes svědky toho, že arabský nacionalismus mizí na úkor islámské identity. Velkou novou říši dnes nechtějí vytvořit vládcí, nýbrž duchovní. To je případ Íránu. Arabské státy však nemíní obětovat svou národní identitu, a navíc se neidentifikují s íránským šíitským islámem. A tak používají jako jednotící prvek antiizraelskou kartu.

Prezident, který je ve svých 87 letech doslova veteránem izraelské politiky, nakonec prohlásil, že mírový proces je nejdůležitějším úkolem naší doby a právě teď má největší šanci na uskutečnění. Jenže to slyšeli účastníci kongresu už tolikrát. Studená sprcha přišla téměř okamžitě, a to když Hamás v předvečer washingtonského summitu zastřelil u města Kirjat Arba čtyři Izraelce, kteří jeli v autě.

DELEGITIMIZACE

Klíčovým slovem dvoudenního jednání se stal výraz, který mnozí téměř nedokázali pořádně vyslovit, delegitimizace. Oč jde? Je to cílená mezinárodní kampaň, jejímž cílem je zpochybnit samotnou existenci Státu Izrael. Používá k tomu všech možných prostředků, zejména mediální a politickou manipulaci, často i antisemitské stereotypy. Volá po bojkotu Izraele ve všech oblastech života, od těch zdánlivě banálních, až po ty nejzávažnější. Příklady? Ve Stockholmu byli při zápase Davis Cupu mezi Izraelem a Švédskem vyloučeni diváci. Švédské noviny přinesly zprávu, že izraelská armáda obchoduje s lidskými orgány (později ji demontovaly, ale to už nikdo nezaznamenal). Jihoafrická média hovoří velmi často o izraelském apartheidu. Kanadský svaz zaměstnanců vyzval k mezinárodnímu bojkotu izraelských investic. Izraelským sportovcům nebyla udělena víza na tenisové mistrovství v Dubaji. Edinburský filmový

festival odmítl převzít izraelský finanční grant. Britská Národní asociace vysokých pedagogů odhlasovala bojkot izraelských univerzít. Obdobný bojkot přijala i univerzita v západním Sydney v Austrálii. Znamý filmový režisér Ken Loach se neúčastnil filmového festivalu v Melbourne, protože byl v jeho rámci uveden izraelský film. Turecká státní televize uvedla hraný seriál, kde izraelské vojáky popravují děti. Atd. Jde doslova o globální fenomén, znepokojivé zprávy přicházejí ze všech kontinentů, od Jižní Ameriky po Austrálii, výzvy k bojkotu izraelského zboží a investic se ozývají i z USA nebo z Velké Británie. Jeden z řečníků, snad aby se vyhnul komplikovanému

slovu, mluvil dokonce o třetí intifádě.

Konference diskutovala o možnostech, jak tomuto novému fenoménu čelit. Nejde tu totiž zdaleka jen o Izrael, ve hře jsou všechny židovské komunity v diaspoře, které jsou často vnímány v lepším případě jako izraelská prodloužená ruka, v horším jako jakási pátá kolona. Účinný recept zatím neexistuje. Jedinou smysluplnou reakcí by tak mohly být právní kroky. Výzvy k bojkotu jsou v příkrém rozporu s obchodním právem, platícím především v Evropské unii, a zjevně porušují i mnohá další mezinárodní ujednání. Soudní žaloba by tak měla mít velkou naději na úspěch. Otázkou však zůstává, kdo se takovýchto časově a finančně náročných kroků ujme. Světový židovský kongres a jeho regionální součásti by tu mohly sehrát zcela klíčovou roli.

HAITI

Světová média přinášejí skutečně často velmi neobjektivní zpravodajství z izraelsko-palestinského konfliktu. Jindy zas naopak mlčí. Takovým příkladem bylo zemetřesení na Haiti. Světové agentury referovaly o všem, ale nějak opomněly přinést zprávu o tom, že jedním z prvních záchranářských týmů, který na Haiti dorazil, byli Izraelci. Stalo se tak 48 hodin po neštěstí. V Port-au-Prince přistála dvě obří jumbá, jedno s kompletním vybavením vojenské polní nemocnice a druhé s jejím personálem a záchranáři. Tomuhle relativně malému týmu se pak podařilo během několika dnů zachránit 1111 životů. Takový úspěch musely nakonec zaznamenat i některé televizní stanice, včetně CNN. Ale opožděně a jen okrajově. Na konferenci byl promítnut krátký dokument, který pořídila sama záchranářská jednotka. Jeden z izraelských vojenských

(pokračování str. 15)

VAJERA (1M 18,1–22,24)

„Bůh ale slyšel chlapcův hlas a Boží posel zavola k Hagar z nebes a pravil jí: „Co je ti, Hagar? Neboj se, Bůh vyslyšel hlas chlapce z místa, kde je! Vstaň, zvedni chlapce a chop jej do náručí, učiním z něj velký národ!“ (1M 21,17–18)

Jedním z nejvíce strhujících příběhů Bible je *akeda*, spoutání Jicchaka. Bezprostředně před *akedou* dostane Abraham příkaz, aby vyhnal svého prvorozeného syna Jišmaela z domu. Tento krok bychom také klidně mohli nazvat *akedou*, „spoutáním Jišmaela“, jeho téměř jistou smrtí.

Bible uvádí příběh s Jicchakovým spoutáním slovy: „Po oněch událostech vyzkoušel Bůh Abrahama...“ (1M 22,1). Po jakých „událostech“? Je velmi pravděpodobné, že Tóra odkazuje k Abrahamovu krutému zacházení s Jišmaelem. Jinými slovy, Hospodin jako by říkal, že když Abraham dokázal vyhnat matku se synem do pouště jen s chlebem a džbánkem vody, pak mu teď může přikázat, aby přivedl Jicchaka na horu Morijsa, a donutí ho, aby hleděl na to, jak umírá jeho další milovaný syn.

Další paralely mezi Jišmaelem v poušti a Jicchakem na hoře Morijsa možná zdůvodňují výklad „oko za oko“. I když jsou paralely mezi oběma „spoutáními“ zřejmé, příběhy nejsou totožné, a dodal bych, že by bylo mylné vykládat *akedu* jako odplatu za Abrahamovo nelitostné chování k Hagar a Jišmaleovi. Abraham je vyžene teprve poté, co se podvolí Božímu příkazu, aby poslechl Sáru, souhlasí s vyhnáním teprve tehdy, když Hospodin slíbí: „A za národ ustanovím také syna služky, poněvadž je tvým semenem.“ (1M 21,13)

Prolínání těchto téměř osudových momentů v životech Jicchaka a Jišmaela není myšleno jako ilustrace principu „oko za oko“, ale spíše jako zdůraznění podobnosti obou mužů, synů Abrahamových, jejich osudy jsou navzájem těsně spjaty.

V dřívějších biblických zmínkách jsme byli svědky toho, že když Hagar otěhotněla dříve než Sára, chovala se k Sáře neuctivě, na což Sára zareagovala tak, že Hagaru „pokořovala“ tak, až od ní utekla. Pak ji vyhledal Hospodinův posel a řekl jí: „Vrať se ke své paní a pokoř se pod její rukou!“ A dále jí Hospodinův posel řekl: „Velice, velmi rozmnožím tvé sémě a nikdo je nespočte!“ A dále: „Hleď, jsi těhotná, a až porodíš syna, dej mu jméno Jišmael“ (1M 16,9–11).

Požehnání, které vyslechla Hagar, se podobá tomu, které na počátku své pouti dostal Abraham: „Pohled na ta nebesa a spočti hvězdy, můžeš-li je sečíst!“ a řekl mu: „Tak bude tvé sémě!“ (1M 15,5)

Mladšího Jicchaka starší a dominantnější bratr Jišmael přitahuje a současně na něj

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Sára a andělé*, 1960.

žárlí. Trápí ho, že Jišmaelovi Hospodin požehnal stejně jako jemu, přičemž si je vědom svých slabostí, své váhavosti a snadno bychom chápali, kdyby měl pocit, že otec Abraham miluje více bojovného Jišmaela než jeho. Kromě žárlivosti mohl Jicchak cítit i vinu. Vždyť kvůli němu vyhnali malého Jišmaela s matkou z domu. Nebo si dokonce mohl myslet opak: že otec se chtěl zbavit jeho, Jicchaka, že chtěl, aby vše zdědil Jišmael, a proto poslechl Hospodinův příkaz k *akedě* s takovou ochotou!

Vydává se na místo, kde Hospodinův posel promluvil k Hagar (Be'er le-Chaj roj, Studnice Živého). Raši navrhuje, že Jicchak se tam vrátil, aby po Sářině smrti přivedl Abrahamovi zpátky Hagar. A měli bychom si zapamatovat, že Tóra zdůrazňuje fakt, že Abrahama pohřbili „jeho synové Jicchak a Jišmael“ a že „po Abrahamově smrti požehnal Hospodin jeho synu Jicchakovi a Jicchak pobýval v blízkosti Studnice Živého, jenž mne vidí“ (1M 25,9–11).

Kapitola končí zmínkou o dvanácti „knížatech jejich národnosti“, kteří se narodili Jišmaelovi, což je paralela s Jicchak-

kovými dvanácti vnuky a kmeny, zrozenými z jeho syna Jáкова. Jišmael a Jicchak se v naší sidře ocitají v nekonečném víru vztahů, v nichž se navzájem považují za nepřátele, ale nakonec se musejí naučit, jak žít společně v téže části světa, v níž se z každého z nich stane velký národ.

CHAJEJ SARA (1M 23,1–25,18)

„A Sára zemřela v Kirjat Arba, a Abraham přišel, aby nad ní truchlil a oplakal ji.“ (1M 23,2)

Když skončily dramatické události kolem *akedy*, Abraham a Jicchak se vydali do Beer Ševy. Je tedy překvapivé, že na počátku této sidry čteme o Abrahamovi, jak putuje do Hebronu, aby pohřbil manželku. Co dělala Sára v Hebronu? A proč s ní Abraham nebyl, když umírala?

Abychom pochopili, kde se Sára nacházela, je dobré si připomenout, že Sářiny procké schopnosti byly větší než jejího manžela. I když Abraham Sáru přežil o třicet osm let, znovu se oženil a stal se otcem dalších šesti dětí, Sářinu jasnozřivost a její podporu očividně postrádal.

Z této perspektivy bychom mohli znovu prozkoumat události *akedy*. Abraham vstává brzy, aby šel se synem Jicchakem a dvěma domácími pomocníky na horu Morijsa. Bible nám říká, že s sebou měli palivové dříví, obětní nůž a zásoby na dalekou cestu. Těžko si lze představit, že by si Sára nevšimla, že vyrazí z domu časně ráno a takhle vybaveni. Možná proběhl toho časného rána mezi manželi následující rozhovor: „Kam jdete?“ zeptala se Sára. „Vykonat Hospodinovo spoutání.“ „A co že to od tebe Hospodin žádá?“ vyptávala se dál. Pak jí snad Abraham vysvětlil, že se chystá vykonat oběť. Jenže s sebou nebere žádné obětní zvíře. Sára by tedy asi chtěla vědět, proč vzal k oběti syna, ale žádný předmět, který by mohl obětovat. „Kde máš beránka?“ zeptala se asi rozechvělým hlasem. A až by jí Abraham zopakoval Hospodinův příkaz („Vezmi, prosím, svého syna, svého jediného, jehož sis zamiloval, Jicchaka, a odejdi sobě do země Morijsa a pozvedni ho tam k celooběti na jedné z hor, jak ti řeknu!“ 1M 22,2), Sára by se rozlílila: „Žádný obětní nůž nepotřebuješ!“ vykřikla by. „Špatně si vykládáš slova Všemohoucího. On, který řekl: ‚Bůh udělal člověka s Boží pečeti, a proto budiž člověkem prolita krev toho, kdo by krev člověka prolil!‘ by nikdy nechtěl, aby jeho milovaný Abraham podřizl svého nevinného syna, kterého nám Bůh daroval a slíbil, že bude tvým nástupcem.“

Manžel jí odmítl poslechnout. Vždyť slyšel Hospodinova slova a výraz „ola“ – ačkoli jeho základem je sloveso „vystoupit“,

„věnovat“ – znamená v běžném Abrahamově životě „zápalná celooobět“. Musí ženu ignorovat, popadnout nůž, dříví, chlapce a vyrazit do hor.

Jenže Sára, ten lepší prorok, měla pravdu. Hospodin úmyslně formuloval svůj příkaz tak, aby se mohl vykládat různými způsoby, protože Bible je věčný Boží dokument. Abrahamova ochota obětovat syna bude zásadně důležitá pro následující generace, které zažijí, jak jsou jejich děti kvůli židovské víře pronásledovány. Tyto budoucí oběti se budou postavami Abrahama a Jicchaka inspirovat jako symboly naprosté oddanosti. Ale takové mučednictví si náš milosrdný Bůh v podstatě nepřije: „Budeš podle Tóry žít, nebudeš podle ní umírat“ (B. T. Joma 85b).

Moudří Talmudu (B. T. Taanit 4a) potvrzují výklad, který jsem si dovolil vložit do Sáriných úst. Ke skutečnosti, že Hospodinův posel zarazil Abrahama ve chvíli, když už se napřáhal ke smrtícímu gestu, citují rabíni verš z Jeremjášovy knihy, jenž se vztahuje k lidským obětem: „Nenařídil jsem je, nemluvil jsem o nich, nepomyslel jsem na ně“ (19,5): „Nepřikázal jsem je – to se vztahuje k oběti syna Mešova, krále moabského; Nemluvil jsem o nich – to je oběť Jeftovy dcery; Nepomyslel jsem na ně – to je oběť Jicchaka, syna Abrahamova.“ Právě na tomto základě vykládá Raši slovo „pozvedni ho tam“ (1M 22,2): „Hospodin neřekl ‚zavraždi ho‘, neboť Svatý, budiž pozeňhnán nechtěl, aby Jicchak byl zabít; řekl jen ‚pozvedni ho‘ na horu, aby byl darován, a jakmile by Jicchak souhlasil, aby jeho život byl darován, On (Hospodin) by řekl, aby byl snesen dolů“ (Berešit raba 56,8).

Navážu na svou „rekonstrukci“: když Sára pochopila, že manžela nepřesvědčí, rozhodla se, že se obrátí na samotného Hospodina. Odešla z domova v Beer Ševě a vydala se modlit do Hebronu, k jeskyni, v níž je pohřben první pár, Adam a Eva. Ti věděli, co to znamená ztratit dítě, pochopí, a třeba se u Hospodina přimluví. Sára také chápala hluboký význam Hebronu jako místa, kde se odehrála „smlouva mezi kusy“, v níž Bůh přislíbil Abrahamovi věčné potomstvo, a místa, kam Všemohoucí vyslal posly, aby muži sdělili, že se stane zázrak a budou mít se Sárou syna. Sára se modlila, dokud jí neselhalo srdce. V Hebronu zemřela, ale Jicchak a židovská budoucnost přežily. A tak se Abraham vydal do Hebronu, aby manželku oplakával a přiznal si, že její intuice byla správná a že viděla dále než on.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Kniha Berešit je citována dle překladu rabiho E. K. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – říjen 2010

Staronová synagoga

30. 9.	čtvrtek	ŠMINI ACERET MAZKIR mincha	9.00 hodin 11.30 hodin 18.30 hodin
		předvečer Simchat tora	19.20 hodin
1. 10.	pátek	SIMCHAT TORA konec svátku a začátek šabatu	8.00 hodin 18.23 hodin
2. 10.	sobota	BEREŠIT 1M 1,1–6,8 hf: Iz 42,5–43,10 BORCHI NAFŠI mincha	18.00 hodin 19.27 hodin
8. 10.	pátek	1. den Roš chodeš chešvan začátek šabatu	18.08 hodin
9. 10.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ NOACH 1M 6,9–11,32 hf: Iz 66,1–24 mincha	17.40 hodin 19.12 hodin 17.54 hodin
15. 10.	pátek	konec šabatu začátek šabatu	17.54 hodin
16. 10.	sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16 mincha	17.30 hodin 18.58 hodin 17.40 hodin
22. 10.	pátek	konec šabatu začátek šabatu	17.40 hodin
23. 10.	sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: 2Kr 4,1–37 mincha	17.15 hodin 18.44 hodin 17.26 hodin
29. 10.	pátek	konec šabatu začátek šabatu	17.26 hodin
30. 10.	sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–25,18 hf: 1Kr 1,1–31 mincha	17.00 hodin 18.32 hodin
		konec šabatu	18.32 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

29. 9.	středa	předvečer Šmini aceret	18.30 hodin
30. 9.	čtvrtek	ŠMINI ACERET MAZKIR	9.00 hodin 11.00 hodin, večer 19.15 hodin
1. 10.	pátek	SIMCHAT TORA	9.00 hodin

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V pátek večer se zde bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

(Maiseleova 4, Praha 1)

Kabalat šabat – v pátek 8. 10. od 18 hodin v Pinkasově synagoze.

Havdala a studium – v sobotu 9. 10. od 18 hodin v Bejt Simcha.

Ranní bohoslužba v Kolíně – v sobotu 16. 10. (informace v Bejt Simcha).

Šachrit a studium – v sobotu 23. 10. od 10.30 hodin v Bejt Simcha.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin,
po bohoslužbě následuje studium týdenního oddílu Tóry
s rabínem Yehudaiem.

NESNÁŠELA PITOMOST A LENOST

Rozhovor s profesorem Janem Vojtěchem Volavkou, synem ředitelky SŽM Hany Volavkové

Foto archiv J. Volavky.

Prof. MD. JAN VOJTĚCH VOLAVKA, Ph.D., (nar. 1934) vystudoval Lékařskou fakultu UK v Praze. Působil ve Výzkumném ústavu psychiatrickém a v r. 1968 emigroval. Je emeritním profesorem psychiatrie na New York University School of Medicine. V Nathan Kline Institute for Psychiatric Research se zabýval výzkumem násilného chování. Je autorem knihy Neurobiology of Violence (American Psychiatric Publishing, Washington, DC, 2002).

Do Prahy přijel nedávno, aby se zúčastnil vzpomínkového večera na svou matku, historičku umění a ředitelku Státního židovského muzea v Praze Hanu Volavkovou, a zahájení výstavy, jež zachycuje život a dílo této významné osobnosti (viz str. 10). Následující text je montáží složenou z (redakčně mírně upravených) odpovědí na otázky v rámci tiskové konference, zmíněného večera ve VKC ŽMP, který moderoval Petr Brod, a doplňujících otázek Reh.

Pane profesore, jak vzpomínáte na svou matku?

Měl jsem ji moc rád. Maminka byla hodně energická osoba, s kterou byla příšerná legrace; nikdy v životě jsem se s ní nenudil. Myslím, že se s ní nenudil nikdo.

Do jaké míry se její náročná práce promítala do rodinného života? A jak jste její práci během války a po válce vnímal?

Já ji vnímal víc za války než po válce, protože maminka si mě brávala s sebou do muzea. Atmosféra byla dost tísnivá, někteří zaměstnanci byli deportováni, jiní přicházeli do muzea, a ti co tam byli, se báli,

že do transportu budou muset jít. Vyrůstal jsem v ovzduší, kterým pronikal stálý pocit hrůzy.

Po válce se to hodně zlepšilo, poněvadž lidé se už tolik nebáli. Maminka měla ohromný elán, chtěla, aby to bylo nejlepší muzeum na světě. Byla nesmírně inteligentní, měla báječné nápady. Tyhle vlohy ale bohužel nebyly spojeny s nějakou velkou vlohou pro diplomacii, byla dost přímá a nesnášela pitomost a lenost, a s tím někdy narážela: lidé v muzeu neměli pokadě pocit, že musejí excelovat, ale brali zaměstnaní jen tak, že mají nějakou práci. Když přicházela domů, nebyvala třeba úplně spokojená, život jí znepríjemňovali i ti komouši. Věst židovské muzeum v době, kdy státní politikou byl antisemitismus, nebylo asi úplně jednoduché. Vzpomínám si, že když přišla z práce, projevovala různé hladiny dožranosti z toho, co se zase v muzeu stalo, co jí zase její představení provedli.

Vy jste tehdy studoval?

Jo, a asi nebyla šťastná i kvůli mně. Nebyl jsem tak vynikající student nebo syn, jak by se slušelo. Měl jsem potíže ve škole, pořád mě vylučovali z gymplu, volal jí ředitel, co tam vlastně dělám. Takže ona měla takové kombinované stresy. V padesátých letech jsem ji vlastně málokdy viděl spokojenou. Jen jednou byla opravdu šťastná kvůli práci. Roku 1956 ji v rámci určitého uvolnění pustili s výstavou do Paříže. Když se vrátila, byla to úplně jiná osoba, usmívala se, měla na sobě krásné šaty, které si tam koupila, koupila si i kožich, novou ovňavku, byla fantasticky elegantní, přivezla mi báječné desky s jazzem, na které si dodnes pamatuji. Když jsme jeli z letiště, vůbec jsem ji nepoznával, oči jí zářily štěstím. Další týden už jí bohužel to štěstí došlo.

Koho si z muzejního prostředí nebo ze židovské obce z dětství pamatujete?

Znal jsem se s Jiřím Weilem, který v muzeu za války i po válce pracoval, bylo to jeho útočiště. Byl hodně křehký a bylo snadné ho nějak zastrašit, což maminka, myslím, docela dělala. Ona pomáhala lidem jako Jiřímu, kteří měli problémy s komunistickým režimem, zaměstnala je, ale pak očekávala, že budou pracovat. Někdy k tomu i došlo, ale někdy taky ne. Oni neprošli žádným pohovorem, kde by řekli, co umějí, co mohou dělat nebo chtějí dě-

lat, byla to spíš pomoc. Setkával jsem se s Josefem Polákem, k tomu jsme chodili do vily ve Střešovicích, měl zahradu, tam jsme si s dětmi hráli. Pak jsem znal pana Viploše, to byl zřízenec, povoláním cirkusový vzpěrač, ohromně mi imponoval. Moc jsme se sice nedomluvili, protože on neuměl česky, ale byli jsme velcí přátelé. Znal jsem také dalšího maminičina kolegu a zachránce, doktora Waltera Sojku. Maminka byla asi jediný člověk, o kterém historie ví, že se vrátil z Terezína taxíkem, a do taxíku vzala i kolegu Sojku. Jak to udělala, to mi opravdu není jasné, jak v době tyfové karantény a v Terezíně sehnala taxík!

A lidi z uměleckého prostředí, s nimiž se stýkala v šedesátých letech, si pamatujete?

Já tehdy pracoval v psychiatrickém ústavu v Horních Beřkovicích, takže tohle dění kolem maminky mi ušlo. Jinak to byla ovšem krásná doba, rok od roku uvolněnější, dlouhá party, která bohužel tak špatně skončila...

Ovlivnilo vás nějak povolání vašich rodičů?

Oba rodiče byli kunsthistorici. Otec byl o pět let starší než maminka, věnoval se hlavně francouzskému umění, před válkou pracoval a měl kancelář v Louvru. Ale za okupace psal knihu o Praze, o jejích památkách, protože za války se lidé vraceli k tomu, co považovali za kořeny národní tradice. Vždycky když napsal nějakou kapitolu, mě vzal za ruku a vyrazili jsme třeba na Nové Město a tu kapitolu jsme v ulicích prošli. Když jsem něčemu nerozuměl, táta svůj text upravil. Tím nechci říct, že je psaná pro desetiletého kluka, ale snažil se, aby byla co nejsrozumitelnější. Po válce měl průhledné archy se zakreslenými kostelíky a vozil mě naším starým autem na plyn po těch památkách. Často jsem viděl tátu, jak někde klepe a pak dostal dlouhatánský klíč od nějakého románského kostelíka, o kterém nikdo jiný nevěděl. On mě po něm pak provedl. Já byl opravdu poučené dítě a třeba bych i tu kunsthistorii dělal, ale tatínek mě ujistil, že nemám vůbec žádný talent. Řekl mi, že lidé, co nemají tvůrčí energii, mají pracovat v oblastech, kde se to nepozná, že mohou být třeba instalatéri nebo lékaři. Tak mě poslal na medicínu.

Řekl byste pár slov o vztahu vašich rodičů – zda se profesionálně nějak ovlivňovali či zda spolu dokonce soupeřili...

Myslím, že ten profesionální vztah byl komplikovaný, na to byste se raději měla zeptat nějakého historika umění.

Vaši rodiče se před válkou rozvedli a pak se znovu vzali roku 1942. Jaké byly okolnosti toho druhého sňatku?

Otec, který nebyl Žid, si vzal matku znovu, aby nás (já a mne) zachránil před koncentrákem. Byl to hrdinský čin; pak musel do pracovního tábora pro míšence v Bystřici u Benešova.

Vy jste byl za války perzekvován?

Děti z okolí mne byly a ponižovaly.

Jak se vaší matce podařilo přežít nacismus a komunismus, aniž by se dostala do nějakých závažných problémů s tehdejšími režimy?

O nacistech jsme se poprvé začali bavit v New Yorku, asi v jednu hodinu v noci. Předtím jsme se o tom nikdy nemluvili. Byla odpočatá, pila asi třetí budweiser a já se jí odvážil zeptat, jaký byl ten kontakt s Němci, vždyť ona jim byla přímo zodpovědná. Ten člověk, s kterým musela jednat, se jmenoval Hans Günther. Zeptal jsem se: Jak ten Günther vlastně vypadal, když s tebou mluvil? A ona mi řekla, co nikdy v životě nezapomenu: „Já nevím, já jsem se mu dívala na boty.“ Tahleta skvělá ženská, fantasticky inteligentní, sebevědomá, se tomu nacistickému idiotovi bála podívat do tváře!

Vzpomínali jste i na to, jak zvládala život v komunistickém režimu?

Měl jsem dojem, že se snažila proplout, aby dosáhla svých cílů, což byly cíle pro muzeum, aniž by se nějak kompromitovala a aniž by komukoli uškodila. Podle výsledků se mi vždycky zdálo, že se jí to za těch okolností podařilo neuvěřitelně dobře. Jak se dokázala ovládnout při všech rozhovorech s funkcionáři, to mi bylo záhadou, ale na tohle jsem se jí nikdy nezeptal. Mně stačilo, co mi řekla o tom Güntherovi.

K čemu vás rodiče v dětství vedli? Co pro ně bylo nejdůležitější?

Víte, maminka byla velká česká patriotka. Odmítla roku 1939 emigrovat, ačkoli otec, který byl v té době slavnější než ona, dostal ještě před okupační nabídkou pracovat na Princeton University. Ona odmítla: jednak kvůli rodičům, jednak řekla, že je Češka a že já musím být taky Čech. Což byl tragický omyl. Ona měla řadu projektů, které se podařily, a jeden, co se nepovedl,

což byl můj patriotismus. Rané vzpomínky se vážou na naše společné procházky Prahou. Jdeme kolem Národního divadla a já jsem poučován: opona od Hynaise, trigy na střeše Schnircha, malby od Alše, generace Národního divadla... Pak přes most, na Kampu, modrý abbé Dobrovský, čeština, oživení jazyka, Jungmann, Masaryk atd. Byly to přednášky, které normálně šesti až desetileté děti neslychají. Četl jsem *Babičku* a další české autory. Byl jsem vybaven na vlastenectví téměř jako na full-time job.

Vešly se do výchovy českého patriota i nějaké židovské prvky?

Já jsem byl vychován jako katolický křesťan, byl jsem pokřtěn a s tatínkem jsme každou neděli chodili k Panně Marii Sněžné, maminka s námi nechodila. Mě židovství za války spíš příšerně děsilo, bylo to tak úzce spojené se smrtí, že jsem o tom nic vědět nechtěl. Ale po válce mě to začalo zajímat a jednou jsem mamince řekl, že bych se chtěl učit hebrejsky. Ona se na mě jen podívala a řekla: „Jo?“ Nic víc. Pak mě představila doktoru Munelesovi, odborníkovi na judaika. K němu jsem chodil a naučil jsem se jazyk tak, že jsem mohl číst Starý zákon. Ale musím říct, že maminka se mě na to v životě nezeptala, proč jsem se to chtěl učit, ani jestli něco umím. U té udivené otázky „Jo?“ to zůstalo.

Jak maminka nesla vaši emigraci?

Když jsem se rozhodl, že přes všechno to vlastenectví, přes Národní divadlo a trigy a lunety a oponu je tahle země po vpádu Rusů neobyvatelná a 24. srpna 1968 jsem odjel, maminka to nesla velmi těžce.

Režim se jí navíc začal mstít, jak se mstil všem těm opuštěným stařenkám a stařečkům, kterým děti emigrovaly. Ji trestal jednak tím, že ji za mnou prvních pět let vůbec nedovolil vyjet, jednak tím, že jí přinutil chodit k soudu na proces, při kterém jsem měl být odsouzen za to, že jsem nedovoleně opustil republiku. Musela si platit pseudoprávnicka, který jí radil „Řekněte, že to udělal kvůli prachům, to dostane jen dva roky!“ Já jsem pak napsal dopis do *New York Times* o tom, že nacistická praxe trestání rukojmí je v Praze živá a zdravá, napsal jsem o svém procesu, bylo to asi na půl stránky, podepsal to můj kamarád Peter Irwin.

Asi za čtrnáct dní na to prezident Husák se dal slyšet, že buržoazní propaganda spustila povyk, že mluví o procesech, které neexistují. A oni ten proces opravdu zrušili! Pořád ale byla dost depresivní. Radost měla, když mohla za mnou přijet.

Líbilo se jí v Americe?

Ano, v New Yorku byla ohromně spokojená, cítila se tam k mému překvapení naprosto doma a k mému dalšímu překvapení uměla docela slušně anglicky.

Vždycky ráno odešla s plným pytlek pětadvacetníků a šla do muzea, knihovny nebo do galerie a tam si xerozovala, co potřebovala, házela tam ty měďáky, večer přišla bez mincí, ale s haldou kopií, které pak zpracovávala. Moc ráda chodila do restaurací, do těch, kde číšníci připravovali jídlo přímo před hosty. Když v restauraci rodiče slavili s dětmi narozeniny, zpívali píseň Happy Birthday, ona se k nim přidružila a zpívala s nimi. Byla k neudržení.

Jednou ji přepadli v Central Parku. Přišla domů a řekla: „Vrhly se na mě tři černošské holky, strhly mi brejle a chtěly mi vzít kabelku. A představ si, vytáhly na mě takovou hračku, co vypadala jako pistole!“ Zalupal jsem po dechu a řekl, že jim tu kabelku měla radši dát. Stalo se to, že ji opravdu přepadli a vysvobodili ji japonští turisté, kteří si tu scénu fotografovali jako kolorit města. Ty holky se lekly a utekly, ale jsem si jistý, že ta pistole, co měly, byla opravdová. Mamince to vůbec nezkažilo pobyt v New Yorku, i když měla na oku monokl, naopak, brala to jako další zajímavost.

Nakonec si to snad užila, já jí platil studijní cesty po Evropě. Když psala třeba o Hieronymu Boschovi, jela, kam potřebovala, já jsem jí koupil letenku. Zanechala z cest takový dojemný deník... Kamarádka pak říkala: „V některých rodinách podporují rodiče na studiích děti, ale u nás to je obráceně.“ Smála se tomu.

Uvědomoval jste si v mládí, co vaše matka dělá, jaký význam má její práce?

Myslím, že jsem si to uvědomil, až když jsem odešel do Ameriky. Doma jsem to muzeum bral jako její osobní boj, osobní pokus vybudovat památník židovským obětem. Určitě při tom myslela hodně na své rodiče, na svého bratra a všechny ostatní, kteří zahynuli. Já si toho vážil, ale širší význam mi skutečně došel až v New Yorku, když jsem poprvé začal uvažovat o tom, co to židovství znamená.

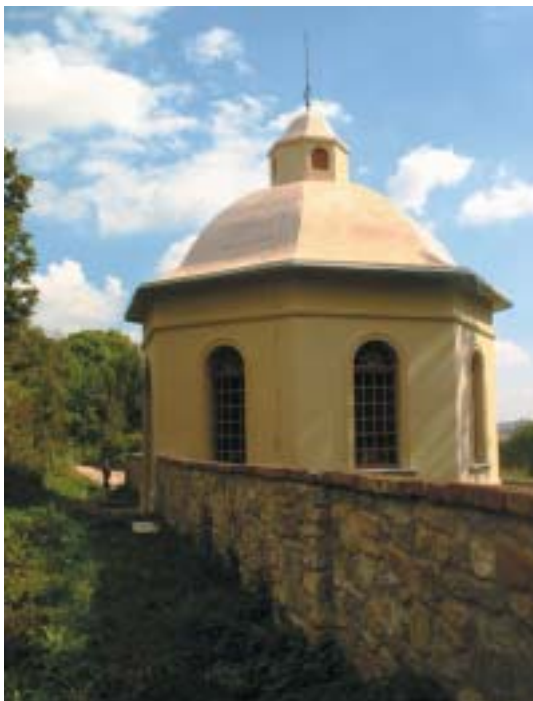
Když jsem viděl kontext, fakt, že když někdo je Žid, nemusí to nutně znamenat to, že mu někdo rozbije hubu. Viděl jsem, kolik Židů dostalo Nobelovu cenu nebo kolik jich pracuje na lékařských fakultách, jací jsou to lidé, a napadlo mě, že není nutné se ničeho bát a že to je třeba úplně naopak, než si myslel Hitler. Pak mi teprve došlo, co všechno máma dokázala.

ALICE MARXOVÁ

DVACET LET ÚSILÍ

Záchrana židovských památek prostřednictvím Matana a. s.

Obnova a údržba židovských památek. Pro jednoho bezedná díra na peníze, pro které by se dalo nalézt tisíc vhodnějších využití,

Opravená obřadní síň a hřbitovní zeď v Radouň u Štětí.

pro druhého jedna ze základních funkcí, které by měly židovské instituce zajišťovat. Pro někoho spíše nadšenecká činnost, pro jiného zásadní projev sounáležitosti s vírou a tradicemi.

NADACE A FOND

Na otázku, proč je vlastně třeba o obnovu a zachování židovských památek usilovat, existují čtyři základní odpovědi.

Jde o projev úcty k předchozím generacím, snahu zachovat viditelné a hmatatelné připomínky jejich existence.

Pečovat o svá pohřebiště, chránit je a udržovat označení hrobů či náhrobků je povinností židovských obcí.

Památky jsou zdrojem cenných údajů, epitafy na náhrobcích jsou v mnoha případech jediným dochovaným zdrojem informací o příslušnících zaniklých židovských obcí. Památky mají tedy i významnou vzdělávací funkci.

Péče o památky může posílit pozitivní obraz židovských obcí ve společnosti.

Je tedy zřejmé, proč Židovská obec v Praze i Federace židovských obcí v ČR považují záchranu židovských památek za významnou složku své činnosti. ŽOP v roce 1998 iniciovala důležitý systémový krok: zalo-

žila Nadaci ŽOP se záměrem oddělit každoročně z rozpočtu pražské židovské obce pravidelnou, víceméně zaručenou částku a vytvořit tak podmínky pro profesionálnější a koncepčnější přístup k péči o památky. (Jedná se o sumu asi 8 mil. Kč ročně, která je generována jako příjem z nájemného nebytových prostor domu Maiselova 15.)

Nedlouho poté, v r. 2000, zřídila FŽO v ČR neziskovou organizaci Nadační fond obětem holocaustu, jejímž prostřednictvím financuje kolem stovky svých objektů, vlastnicky převedených od ostatních židovských obcí v ČR. (Jedná se o částku asi 8–9 mil. Kč ročně, z čehož příspěvek NFOH tvoří přibližně dvě třetiny.)

PLOCHA PADESÁTI HEKTARŮ

Jen v období let 1938–45 bylo zničeno více než 50 významných synagogálních budov. I poté se ale ještě na našem

území nalézalo téměř 300 vážněji nepoškozených synagog. Protože však jen málo z původních židovských obcí mohlo být po válce obnoveno, začala většina ob-

přestavěny pro jiné účely. Jenom namátkou lze jako příklady zbytečného odstranění uvést synagogy v Benešově, Pelhřimově, Táboře, Příbrami, Dvoře Králové nad Labem, Strakonících, Mladé Boleslavi, Hroubovicích, Kardašově Řečici, Sušici, Libochovicích, Litomyšli, Brtnici, Bučovicích, Přešticích a mnohé další.

Do dnešního dne se dochovalo na 200 objektů, z nich však zhruba třetina vlivem přestaveb téměř ztratila svou původní podobu. Teprve po listopadu 1989 bylo možné – vlastně poprvé v historii – přistoupit k systematické dokumentaci a záchraně zbývajících památek.

Nejvýznamnější vlastníky a současně i investory obnovovacích prací, Židovská obec v Praze, vlastní na území bývalých krajů Jihočeského, Středočeského a Východočeského vedle komerčně využitelných objektů na 180 židovských hřbitovů, 31 synagog a množství menších, převážně hřbitovních staveb (márnice, obřadní síně, vozovny, hrobnické domky apod.).

Pro konkrétnější představu lze uvedený počet hřbitovů převést do následujících čísel: jedná se o téměř 500 000 m² (50 hektarů nebo polovina čtverečního kilometru), zhruba 100 000 náhrobků a více než 30 km obvodových zdí.

Od r. 1994 je správou židovských památek ve vlastnictví ŽOP pověřena Matana a. s. V r. 2001 převzala do své správy další asi stovku objektů ve vlastnictví FŽO v ČR. Systematická obnova tohoto neobyčejně rozsáhlého fondu židovských památek v ČR uskutečňovaná prostřednictvím společnosti Matana nemá

Znovusestavené náhrobky na hřbitově v Čížkovicích.

jektů rychle chátrat a nezřídka se pro své okolí stávaly nepohodlnou přítěží a nepřijemnou výčitkou. Pod nejrůznějšími záminkami nenávratně mizely nebo byly

svým způsobem v evropském měřítku obdoby.

Za 20 let systematického úsilí se stav mnoha památek změnil k nepoznání. Byly

znovu vystavěny rozvalené či rozkradené hřbitovní zdi a márnice, opraveny nebo alespoň staticky zabezpečeny obřadní síně a hřbitovní domky, v některých byly umístěny malé expozice týkající se historie místních židovských obcí, jiné zatím slouží jako zázemí správců či sklad nářadí. V několika případech mohly být pro potřeby správců také obnoveny jednoduché služební byty. Z větší části byly dokončeny rekonstrukce synagog v Polné, Ústěku a Dolních Kounicích (FŽO), Bechyni, Jičíně, Ledči nad Sázavou, Luži a Rychnově nad Kněžnou, doposud se pracuje

Práce na interiéru písecké synagogy.

např. v Čáslavi, Českém Krumlově, Neveklově, Písku nebo Strančicích.

Za velký úspěch lze považovat fakt, že v souvislosti s integrovaným operačním programem Revitalizace židovských památek bylo devět nejvýznamnějších objektů ze správy Matany vyčleněno a s dalšími pěti památkami zařazeno do projektu, díky němuž se pod hlavičkou FŽO podařilo po letech komplikovaných příprav získat dotaci 280 milionů korun z fondů EU (více viz *Rech 5/2010*).

Přes řadu úspěchů je však třeba říci, že stav mnoha památek je stále vážný a neuspokojivý. Při tempu, v jakém je možno při jejich záchraně s ohledem na finance postupovat, bude trvat zřejmě ještě mnoho let, než bude celková obnova v přijatelné míře završena. Ale ani v tu chvíli nebude možno složit ruce do klína, neboť těžšíště činnosti se přesune na údržbu dosaženého stavu. Nelze tedy vlastně nikdy počítat s tím, že by proces obnovy a údržby památek mohl být někdy ukončen a že by vyhrazené finance mohly být přesměrovány někam jinam.

JAK PRACUJE MATANA

Konkrétní výsledky činnosti Matana – Správy budov a hřbitovů (SBH) za poslední dobu: V r. 2009 byla jen pro objekty ve vlastnictví ŽOP získána historicky (od r. 1990) nejvyšší suma dotací a darů ve výši 8 815 000 Kč (o 1 758 000 Kč více než v r. 2008); jejich přijetí však způsobilo i neplánované navýšení částky potřebné na krytí povinné finanční spoluúčasti vlastníka. Pro památky FŽO bylo na dotacích

v r. 2009 získáno dalších 2 327 000 Kč. Suma dotací a darů dokládá výjimečně vysoké nasazení pracovníků SBH. Tyto částky sestávají z asi 90 samostatných po-

ložek, pro jejichž získání bylo nutno většinou podstoupit velmi komplikovaný administrativní, vyjednávací a zdůvodňovací proces, počínaje zpracováním někdy až kuriózně složitých žádostí, přes přípravu a vlastní realizaci jednotlivých akcí, až po nutnost obhájit výsledky a předložit všechna vyúčtování.

Za nejvýznamnější stavební a restaurátorské akce z poslední doby lze označit dílčí etapy postupné obnovy synagog, např. v Čáslavi, Neveklově, Písku a Polici u Jemnice, obřadních síní v Hradci Králové – Pouchově, Jindřichově Hradci, Podivíně a Radouni u Štětí a hrobnických domků v Praze Uhřetěvsi, v Praze Radlicích a v Náchodě.

Na historicky významných a erozí ohrožených či vandalismem napadených hřbitovech byly prováděny záchranné, konzervační, nebo restaurátorské práce na vybraných náhrobcích. Jedná se např. o hřbitovy v Babčicích, Batelově, Blevicích, Březnici, B u č o v i c í c h, Bzenci, Čelině, Čkyni, Dobříši, Golčově Jeníkově, Heřmanově Městci, Hluboké nad Vltavou, Hořicích v Podkrkonoší, Humpolci, Ivanovicích na Hané, Jindřichově Hradci, Kamenici nad Lipou, Kolíně – novém hřbitově, Kolinci, Kostelci nad Labem, Kovanicích, Kožlanech, Libochovicích, Litni, Lošticích, Loučimi, Lukavci, Malešově, Markvarci, Mirovicích, Mladé Boleslavi, Neustupově, Neveklově, Nové Včelnici, Novém Bydžově

– starém i novém hřbitově, Odolena Vodě, Pacově, Pískové Lhotě, Přehořově, Příbrami, Rakovníku, Roudnici nad Labem, Sepekově, Slavkově u Brna, Spomyšli, Stádleci, Strakoncích, Strážnici, Stříbře, Tachově, Tovačově, Třebívlicích, Třešti, Tučapech, Turnově, Vamberku, Veselici, Vodňanech, Velkém Pěčíně, Zlonicích a Vamberku.

Ve významnějším rozsahu byly také opravovány hřbitovní zdi a to např. v Batelově, Budyni nad Ohří, Dřevíkově, Dubu u Prachatic, Černovicích, Golčově Jeníkově, Hostomicích, Hořepníku, Kostelci u Křížků, Košetických, Krnově, Oseku u Strakonice, Pacově, Radouni, Rakovníku, Rožmberku nad Vltavou – novém hřbitově, Ústěku a Velkém Pěčíně.

Vedle uvedených akcí probíhá celá řada dalších, menších rozsahem, významem však mnohdy neméně důležitých – ošetření dřevin, odstraňování nevhodné vegetace a odpadů, běžná údržba apod.

Pracovníci Matana, a. s., SBH též zpracovali a na MK ČR podali několik návrhů na to, aby byly některé jim svěřené objekty prohlášeny za nemovitou kulturní památku – jde např. o synagogu v Polici u Jemnice, židovské hřbitovy v Radnicích u Rokycan, Oráčově, Luži, Litomyšli – Lánech, Novém Strašecí a v Hradci Králové – Pouchově; některé z dříve navržených památek byly v nedávné době již zapsány – např. hřbitovy ve Slaném, Telicích nebo Chrudimi.

Podrobnější a aktuální informace týkající se správy jednotlivých objektů, zejména pokud jde o jejich výčet, stav, přístupnost, úroveň údržby, průběh obnovy, finanční náklady, možnost finanční pomoci a cokoli dalšího, je v případě zájmu možno získat telefonicky, e-mailem či osobně přímo v kanceláři Správy budov a hřbitovů.

Text a foto Ing. **MOJMÍR MALÝ**

Restaurovaný náhrobek na hřbitově ve Vamberku.

MATANA, a. s.,
tel.: 226 235 214,
604 234 136

(M. Malý), SBH, Izraelská 1, 130 00 Praha 3, tel.+fax: 226 235 211, e-mail: sbh@matana.cz, www.10hvezd.cz, www.pamatky.kehilaprag.cz.

JOB BRATŘÍ COENOVÝCH

O „nejžidovštějším“ filmu *Seriózní muž známé režisérské dvojice*

Jako inspiraci pro svůj „nejžidovštější a nejosobnější film“ *Seriózní muž* uvádějí američtí režiséři, bratři Ethan a Joel Coenovi knihu Job, prózy I. B. Singera a vlastní zážitky z dětství a dospívání. A na myslí vytanou i další možné zdroje – Š. Alejchem, F. Kafka... Při pohledu na některé výjevy nás dokonce napadne, že kdyby byl Karel Poláček přeložený (a přeložitelný) do angličtiny, sáhl by i po něm... Kombinací literární inspirace a autopsie vzniklo každopádně dílo, jež zaujme „odborníky“ (kteří mohou donekonečna přemítat o smyslu detailů a replik) i „normální“ diváky.

Protagonisté filmů bratří Coenů mívají nápady, které je nakonec samotné zničí: zdánlivě neškodné plány, jak si přilepšit a vyžrát na ty silnější, kteří si to vlastně zaslouží, strhnou lavinu událostí, jež intrikány neúprosně a osudově pohltnou. Hrdina jejich posledního filmu Larry Gopnik, univerzitní profesor fyziky, ovšem žádné podrazy nechystá: žije počestně, pracovitě a morálně, jak si jen lze představit, po žádných změnách netouží. Přesto se mu život hroučí a on může jako Job jen lamentovat a snažit se dopátrat odpovědi na zoufalou otázku: „Proč?“

MARIHUANOVÁ BAR MICVA

Seriózní muž patří bezesporu k tomu nejlepšímu, co autorská dvojice Coenů vytvořila. K obvyklým kladům (mistrně odposlouchané dialogy, vtíp, nápaditost, nosný příběh, kvalitní kamera a střih) se řadí ještě jeden: vnitřní napětí, které začíná s prvním záběrem a během celého snímku stále graduje a hmatatelně se podepisuje na psychickém i fyzickém rozkladu hlavního hrdiny (ve vynikajícím podání Michaela Stuhlbarga).

Film se odehrává ve druhé polovině šedesátých let na předměstí Minneapolis (kde Coenovi v téže době vyrůstali). Barvitě je v něm zachycena zdejší židovská komunita – rabíni se širokými úsměvy a výtečnou schopností komunikovat, aniž by sdělili něco podstatného; hodiny talmud tora se znuřenými studenty, kteří o přestávkách kouří marihuanu a poslouchají rockovou skupinu Jefferson Airplane. Tradice se tu prolíná s uvolněností nové doby. Larryho manželka, na pohled usedlá „jidiše mame“, zahájí sled Gopnikových neštěstí tím, že mu suše oznámí, že má milence a žádá „get“ (rozvodový list od rabína), aby z ní nebyla „aguna“. A hned tu je první oříšek: aguna je halačický pojem pro ženu, kterou opustil

manžel (nebo o něm nejsou zprávy, je dlouho nezvěstný, možná i zahynul nebo je duševně nemocný) a který jí nechce (nebo nemůže) povolit rozvod. Když se paní Gopniková ublíženě prohlašuje za možnou agunu, původní význam jemně posunuje a modernizuje, protože od manželky utíká ona. Na hraně neznalosti nebo úmyslného překrucování fakt či postoje „vždyť to vlastně nemá žádný smysl“ je ve snímku postavena řada situací a detailů.

Úžasná je scéna synkovy bar micva: Danny si před obřadem důkladně šlukne marihuanu a k bimě se ve templu plném příbuzných blíží v naprosto mráкотném stavu. Rozmazaná tvář rodičů, provinilého kamaráda/spolukuřáka, roztažená písmena v Tóře... A pak mu to v hlavě sepne a s dokonale procítěností zazpívá příslušný text, který se naučil poslechem gramofonové nahrávky slavného kantora Rosenblatta... Nedlouhá scéna, při níž se divák chvě-

Dojatí rodiče; scéna z bar micva.

je smíchy, by klidně mohla figurovat v Poláčkovi. O tématech, která v sobě skrývá, by Philip Roth napsal celý román.

RÁNA ZA RANOU

Jaké další pohromy se na Larryho valí? Kromě ženiny nevěry a synovy omezenosti má na starosti nešťastného a praceneschopného bratra, který se k němu nastěhoval a ustavičně kreslí složité obrazce připomínající kabalistické náčrty, jak stvořit svět (používá je ovšem k tomu, aby vyhrával v kartách). K tomu se přidávají problémy v zaměstnání: Larry se dosud těšil dobré pověsti a byl nadějným kandidátem na „definitivu“, vytoužený stav amerických vysokoškolských pedagogů, zajišťující trvalé zaměstnání a každý sedmý, „sabatický“ rok studijní volno. Vstup do této akademické „věčnosti“ se však začíná komplikovat: Larry má problémy s úporným jihokorejským studentem, který neumí přijmout, že propadl

v matematice. Objevují se také tajemné anonymní pomlouvačné dopisy, jež výběrová komise sice „nebere v potaz“, ale očividně se nad nimi zamýšlí... Právnik, který mu radí, jak si poradit s rozvodem a s očividně rasistickým sousedem, který ukrajuje z Gopnikova pozemku, stojí Larryho veškeré úspory. Navíc po něm neznámá společnost požaduje peníze za zboží, které si neobjednal, žena ho vystěhuje i s bratrem z domu do motelu, kde trpí nespavostí a vyčerpaností.

TŘI RABÍNI A ZÁHADNÝ DYBUK

Jako Job se obrací Larry o pomoc k rádcům, konkrétně ke třem rabínům. Když ho první dva zahrnou nic neříkajícími frázemi, snaží se proniknout k proslulému rabimu Maršakovi, moudrému starci, jehož rada je ceněna nad zlato. Larry se probojuje až do předpokoje rabího studovny, dokonce i učence zahlédne, ale jako Kafkovým postavám je mu „vstup do Zákona“ odepřen – roli strážce sehrává rabínova komisi sekretářka. Tentýž rabín však poskytne jeho synovi (kterého přijme po bar micva) radu velmi neočekávanou a na důstojného kmeta

nečekané moderní, inspirovanou poslechem Dannyho oblíbených Jefferson Airplane.

Film začíná desetiminutovou scénou v jidiš odehrávající se v zimní Halici někdy před sto lety. Dobrácký Velvel oznámí své ženě Doře, že cestou potkal reba Groškovera, který mu pomohl s rozbitým vozem, a za to že ho pozval k nim domů. Dora zbledne a řek-

ne, že zmíněný rabín už před třemi roky zemřel a že Velvel musel potkat dybuka! Když host přijde, Dořinu obvinění se vysměje, ta nezaváhá a vrazí mu do srdce nůž. Groškovera tak „špatné zacházení“ rozzlobí a s krvácející hrudí vyrazí do zasněžené noci... První záhada tedy zní: Je host živý, nebo nebožtík ovládaný dybukem? Krev z rány, kterou zasadila rázná manželka, jako by s sebou rozlévala další a další hrůzné a neřešitelné problémy o řadu generací později a tisíce kilometrů daleko.

„Přijímej s jednoduchostí vše, co se ti stane,“ zní citát z Rašiho, jež čteme jako motto k filmu. Je tohle už pokus autorů, jak diváka zmást? Nebo to myslí Coenovi vážně a v Larryho trablech není třeba hledat hlubší smysl? Tváří v tvář tornádu, které se na závěr snímku valí na město a vypadá snad ještě hrozivěji než Hospodin, když začne Jobovi „z vichru“ domlouvat, se těžko hledá odpověď.

ALICE MARKOVÁ

PŘÍBĚH HANY VOLAVKOVÉ

K nové výstavě ve Vzdělávacím a kulturním centru ŽMP

Výstava s názvem *Ženu statečnou kdo nalezne... Příběh Hany Volavkové (1904–1985)* ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v Maiselově ulici připomíná vynikající historičku umění a dlouholetou ředitelku pražského židov-

Památník v Pinkasově synagoze, 1959. Foto archiv ŽMP.

ského muzea. Je součástí cyklu věnovaného významným osobnostem muzea.

PRAHA – TEREZÍN – PRAHA

Hana Volavková se narodila v roce 1904 v Jaroměři ve východních Čechách. Na pražské univerzitě vystudovala dějiny umění a do začátku 2. světové války pracovala mj. v knihovně Umělecko-průmyslového muzea v Praze. Vedle toho se věnovala své kariéře ve vystudovaném oboru: byla kurátorkou výstav, redigovala výstavní katalogy, publikovala první články a studie v odborných časopisech. Mimo to přispívala do ženských společenských časopisů drobnými články, které měly za úkol popularizovat umění a design a vzdělávat laickou veřejnost.

První polovinu války strávila Hana Volavková v Praze, před dřívější deportací ji chránilo „smíšené“ manželství s historikem umění Vojtěchem Volavkou. K zásadnímu zlomu v jejím životě došlo v dubnu 1943, kdy rozšířila řady pracovníků Židovského ústředního muzea v Praze. Toto muzeum vzniklo díky iniciativě pracovníků pražské židovské obce v srpnu 1942 a jeho primárním úkolem bylo shromáždit a uchránit předměty z majetku židovských náboženských obcí na území Protektorátu Čechy a Morava po dobu po válce. Hana

Volavková se zde jako asistentka hlavního kurátora sbírek Josefa Poláka podílela jak na přípravě některých válečných instalací (např. ve Staronové synagoze a v Obřadní budově pražského pohřebního bratrstva vedle Starého židovského hřbitova), tak na rozšiřování sbírek především ze skladů tzv. *Treuhandstelle*, která spravovala movitý majetek osob deportovaných z Prahy.

Do Terezína byla Hana Volavková deportována v polovině února 1945, do Prahy se však navzdory karanténě vrátila hned na počátku května téhož roku. Její první kroky vedly do židovského muzea. Zjistila, že jeho sbírky i objekty jsou v relativním pořádku, po stránce správní však bylo muzeum i nadále jedním z oddělení pražské židovské obce a nemělo právní subjektivitu. Na majetek, který pražská obec spravovala, byla navíc uvalena národní (státní) správa, a tak s ním židovská komunita volně nakládat nemohla. Pražská obec a Rada židovských náboženských obcí v zemích české a moravskoslezské se pokoušely s představiteli národní správy dohodnout na správě muzea, aby jeho činnost mohla nerušeně pokračovat i nadále, ale řízení aktivit muzea hned několika institucemi bylo značně problematické. Navzdory těmto okolnostem obnovila Hana Volavková muzejní práci v plném rozsahu a její činnost v tomto období byla obdivuhodná: válečné instalace v Klausově synagoze a v Obřadní budově zpřístupnila v roce 1946 široké veřejnosti, pořádala krátkodobé výstavy, vydávala publikace – katalogy instalací, pro muzeum získala budovu pražského pohřebního bratrstva v Josefovské, dnes Široké ulici a zde postupně systematicky ukládala muzejní sbírky, rozeseť do té doby po celé Praze. Mimo to se velmi intenzivně věnovala zjišťování stavu židovských nemovitých památek na českém a moravském venkově. K jejím tématům v té době patřila také topografie pražského židovského ghetta.

ŘEDITELKA ŽIDOVSKÉHO MUzea

V roce 1948 došlo k únorovému komunistickému puči a pracně vybudovaná poválečná kontinuita vzala za své. Pražskou obec i Radu obcí obsadil Akční výbor a Národní správa se ocitla v likvidaci. Prahu opustili postupně tři významní představitelé poválečné židovské komunity a zároveň zastánci muzea, Kurt Wehle, Arnošt Frischer a Karel Stein. Za těchto okolností ztratily platnost i všechny předchozí doho-

dy a muzeu reálně hrozilo, že zanikne. Hana Volavková neviděla jinou možnost, než požádat o intervenci stát, a muzeum tak bylo v roce 1950 zestátněno.

Jeho první ředitelkou se stala právě žena, která muzeum provedla složitým a chaotickým poválečným obdobím a zajistila jeho záchranu. Nyní stála před novým, náročným a problematickým úkolem – bojovat o zachování *židovského* muzea v podmínkách komunistického státu, který se netajil svou antisemitskou, dobovou terminologií s antisionistickou orientací. Také zde uspěla; podařilo se jí totiž najít témata, která na straně jedné sice výrazně redukovala skutečný význam muzejních sbírek sestávajících především z židovských liturgických předmětů, obsáhlých knižních fondů a rozsáhlé sbírky archiválií dokumentující dějiny židovské komunity u nás, na straně druhé ovšem zapadala do tehdy populárního konceptu *boje za mír a proti fašismu*. Kdykoliv ale Hana Volavková připravila projekt zapadající do tohoto tématu, vždy se vyznačoval vysokou mírou odbornosti a umělecké úrovně svého zpracování.

PAMÁTNÍK OBĚTEM A DĚTSKÉ KRESBY

Nejvýznamnějším počinem v tomto směru byla architektonická obnova Pinkasovy synagogy a její přeměna v památník

Hana Volavková, 50. léta. Rodinný archiv.

českým a moravským obětem šoa. Stavebně-historický průzkum budovy a navazující archeologické, stavební a architektonické práce byly zahájeny na přelomu 40. a 50. let 20. století. Krátce poté zača-

(pokračování na str. 16)

Arnošt Goldflam

JEDNOU ZASE TATA...

Jednou, to už bylo tatovi kolem devadesátky a byl ovšem v dobré fyzické kondici, o duševní ani nemluvě, se přihodila zase jiná věc. Já jsem k němu docházel docela pravidelně, bylo nutno zajistit nějaký úklid, sem tam nákup, obědy a tak. To ale nebyl ten jeho hlavní problém, který by na mě naložil. On by si býval přál, abychom spolu vyrazili na nějaký výlet, do brněnského okolí, do lesů, do přírody. Já jsem měl dost práce, navíc ovšem rodina, tři děti, a když se k tomu přičtou moje nedostatečné organizační schopnosti, bylo toho na mě moc, nebyl jsem schopen to všechno zvládnout, jak by se slušelo a jak bych si i já sám přál. Ale jednu neděli, zrovna začínal podzim, bylo ještě krásně, teplo, sluníčko hrálo a my jsme s tatou přece jen vyrazili na celodenní výlet.

Šli jsme spolu širokou lesní cestou, kolem nás občas prošli další výletníci. Tata se do mě zavěsil jako dychtivá nevěsta a vykračovali jsme si, on se rozhlížel po kolemjdoucích, jako by chtěl říct: „To se divíte, jak je ten kluk poslušný, jde s otcem na procházku a ani nic nenamítá!“ a taky to byla pravda. Mohl bych namítat, koneckonců bylo mi už přes čtyřicet, to už zase kluci tolik se svými otci nechodívají. Musím taky říct, že jsem si to i docela užíval, tata kráčet křepkým, poměrně svižným krokem, liboval si, že je v přírodě a upozorňoval mě na různé zajímavosti, tu ptáka, který přelétl, tam zase houbu, která se drala ven ze spadlého listí, mechu nebo jehličí, velké mraveniště, kam hned nadrobil kousek svačiny, co jsem připravil na cestu. A ta pěkně ubíhala. Zvedala se postupně nahoru, my jsme rázovali a tata rozprávěl.

„Zdalipak víš, Rišo, že tady býval hrad, co, víš to?“

Podivil jsem se: „Jak to můžeš vědět, vždyť tady není ani kousek zdi, věže, nějaké kameny?“

Tata významně pozdvihl obočí, „no jo, býval kdysi tady hrad. A víš, proč to vím?“

„No vždyť říkám, že nevím!“

„Tak já ti to řeknu.“

„No, tak řekni!“ už jsem byl trošičku netrpělivý.

„Ty víš, že jsem chodil do školy, ne?“ začal tata sice trochu moc zeširoka, ale aspoň, že už začal.

„Ježíšmarja, no jistě, že to vím, všichni jsme chodili! Každý chodil do školy. A co teda?“ povídám.

„A my jsme měli učitele, on byl buršák, byl v těch buršáckých spolicích. Oni byli

pro Německo, šermovali, na tváři měli jizvy, to oni si i dělali, uměle, představ si. Řízlí se tam, do toho dali třeba vlas a on tam zarostl a ta jizva se tam udělala. A taky byli velcí antisemiti. Byli proti nám, proti Židům. Ale já jsem ho měl rád, mně on tu averzi nedával nijak najevo, asi taky proto, že jsem měl rád to, co on. Rád jsem chodil na výlety, pochodoval jsem, jako celá třída, já vždycky někde vpředu, blízko něho. Měl chlebník a já jsem si u maminky vyprosil taky takový, stejný jako měl on. A tak jsme šli, on si vždycky uřízl nějakou hůlku, a zpívali jsme písničky, takové pochodové, aby se nám dobře šlo.“

„A šlo?“ ptám se.

„Co jestli šlo?“ nerozuměl tata.

„No jestli se vám teda dobře šlo?“ vysvětluju.

„Kdy myslíš?“

„Když jste teda šli a pochodovali a zpívali ty pochodové písničky s tím učitelem antisemitou! To myslím.“

„Pch! To se nám šlo výborně!“ povídá tata a začal notovat, lidi, kterých už sice nebylo tolik, protože se jim do kopce nechtělo, ale ohlíželi se a tata rázoval, ani jsem mu už skoro nestačil, a zpíval z plna hrdla, písničky, které za sedmdesát, osmdesát, nebo kolik let, nezapomněl:

„Mlynář si kráčí po cestě

holaró, holaró, holaró.

Dárek nese své nevěstě,

holaró, holaró, holaró.

Nevěsta, ta se podívá,

holaró, holaró, holaró.

Dárek, ten se jí zalíbí,

holaró, holaró, holaró.

Je to prstýnek zasnubní,

holaró, holaró, holaró.

K slavnému památnému dni,

holaró, holaró, holaró!“

Tata se pokusil v závěru zajódlovat, bylo to všechno dost hlasitě, tak jsem se i trochu styděl, já tyhle písničky a celé toto spolkové spřeženectví, bez ohledu na dobu a jejího ducha, nenávidím. Pokusil jsem se nenápadně uchýlit do přítmi lesního houští na pokraji cesty, pod záminkou pátrání po houbách. Otec viděl, že mizím a že jsem se i na chvíli ztratil, a rozhlaholil se, přiloživ si dlaně k ústům jako troubu, aby mě povolal zpět.

„Řišo! Řišo! Ho-hó-lop-lop-lop-lop!“ to vícekrát opakoval. Vždycky mi totiž tvrdil, že to „lop-lop...“ je pěkně znělé a daleko

se nese. Ponořil jsem se hlouběji do houští. Kolem taty se pojednou počali shromažďovat hoši v kotníčkových šněrovacích botkách, podkolenkách a tříčtvrťových kalhotách a pumpkách, přičesaní pěkně na pěšinku, s chlebníky křížem přes rameno. Všichni hlaholili své „lop-lop“ a jako ukázněná formace se sborově otáčeli kolem své osy a volali na tu nebo onu světovou stranu. Přibyl i učitel-buršák, který jim směr udával vždy holí a po chvíli i poznamenal k mému tatovi, jenž se ovšem do dětství nevrátil, zůstal tím křepkým, teď trochu zrozpačitěným, devadesátníkem: „S vámi, Židy, jsou vždycky jen a jen potíže. Tak už chápeš, proč vás nikdo nemá rád?“ Sice to neříkal nijak zle, spíš vysvětloval, dokládal příkladem ze života, ale tata i tak sklonil hlavu a styděl se náležitě. Chtěl jsem toho využít, vstoupit do situace, hloupého učitele, kdyby to šlo, i nějak ponížít, jenže ve chvíli, kdy jsem rozhrnul křoví a vstoupil znovu na cestu, zmizeli žáci, zmizel učitel a tata vyčítavě poznamenal: „Kdes byl? Já tě hledám a ty nikde!“

„Ale jen tady, myslel jsem, že tam je houba, hříbek, myslel jsem...“

„No a?“ ptá se po chvíli netrpělivě tata.

„Co no a?“

„Tak byl tam, nebo nebyl, nebo co?“

„Ne, nic.“

„Tak kdes byl tak dlouho?“

Zoufale jsem zaúpěl: „Tatóó... nech to-hóó.“

Pochodovali jsme dál, až jsme se blížili k vršíčku, tata mezitím pokračoval ve vyprávění o zmizelém hradu.

„On ten učitel...“

„Blbec jeden,“ neudržel jsem se.

„Ať byl, jaký byl, to já teď nebudu řešit. On měl velké historické znalosti, učil dějepis. Tady jsme byli, tady jsme tehdy stáli a on nám vykládal, že přímo nahoře, kde je krásný výhled na všechny strany, stával starý hrad, postavený ještě ve starých časech.“

„V jakých starých časech, v gotice? Nebo později, renesanční hrad? Nebo už zámek?“ Když už byl ten učitel antisemita a buršák, tak aspoň ať mluví přesně a konkrétně a neblbne děcka, myslel jsem si.

„Ve velmi starých časech. Jak říkáš. Ten hrad se údajně jmenoval Vergessenburg, jakože hrad zapomnění. Když tady někdo byl a ten hrad pak opustil, tak s odchodem úplně zapomněl, kde ten hrad je. Nikdy už sem netrefil, jedině tehdy, když ho znovu pozvali a jeli mu naproti, aby nezabloudil. Pánem tady byl nějaký šlechtic, vévoda nebo kníže, jmenoval se Schlachtvogel, samozřejmě von, že jo, von Schlachtvogel, on potom spáchal sebevraždu, skočil z těch hradeb dolů po hlavě a zabil se, protože ho

opustila manželka, která měla být moc krásná a on ji moc miloval. Ovšem, Rišo, ty znáš ženy, tak tomu rozumíš, ona odešla, jak se říká, wie ein Kind vom Dreck, jako dítě od hovínka, ani se neotočila, nepodívala se, co po ní zůstalo. Pro něho to byla tragédie, on plakal jako děčko a pak se utíkal na ty hradby podívat, jestli opravdu odešla, jestli si to nerozmyslela. Z té výšky viděl, jak ona, ta manželka, vyjíždí z brány na koni, nevydržel tu katastrofu a skočil dolů, rovnou před toho koně, na ty kameny, na dlažbu. Hlavou napřed. Ta hlava se mu rozpukla a krev a mozek, všechno se to rozletělo, postříkalo to koně i tu manželku, až do obličje jí to stříklo. Ona se lekla, to byl pro ni šok, samozřejmě, to chápeš, ne, a úplně se zbláznila. Kůň se taky splašil a zmizel někde v tom hlubokém lese tady kolem a už se nikdy neukázal. Ani on, ani ona. I když, po létech se prý objevila nějaká bláznivá žena, taková stará a špinavá, přišla z lesa a na ruce měla její prsten, který lidi znali. Ale neříkala nic, nemluvila a poznat, to jí taky nikdo nepoznal. Tak se nevědělo, jestli to byla ona, nebo nějaká bláznivá tulačka, která třeba našla její kosturu a na ruce ten prsten a stáhla jí ho z ruky. Ale už po tom ani nikdo nepátral, ona to stejně byla hotová ruina. Tak to vidíš, Rišo, takové jsou ty ženy, a já ti říkám, nevěř nikdy žádné, ani manželce ne, vlastně vůbec nikomu, jenom mně, to můžeš,

ale já samozřejmě, jak víš, nejsem žena... Ony mluví ty sladké řeči a on, takový muž, ten na to skočí a pak se bouchne do hlavy. Tak nebuď hloupý, pamatuj si, co ti starý táta říká. A jsi zvědav, co bylo dál? Nic nebylo. Veškeré služebnictvo uteklo a ten hrad, Vergessenburg, se rozpadl, protože už ho nikdo nenašel. Ale zůstal tady jeden kámen, kde je vytesaný nějaký znak a podle toho se to pozná. A my ten kámen, on je bílý, já už jsem ho tehdy viděl, se školou, před osmdesáti lety, tak ten my budeme teď hledat. Pojd'. Dívej se, jestli ho neuvídíš, a možná že tady bude i ten náš učitel. Třeba šel taky dnes na výlet.“

„To těžko, tato, ten bude už dávno mrtvej, jestli byl jenom o patnáct let starší než ty, tak by mu teď bylo sto pět roků! A kdo ví, třeba jste ve válce bojovali proti sobě, když byl takovej nácek... třeba's ho zastřelil, i to je možný, ne, jestli byl v armádě, ve wehrmachtu?“

„Mohlo by se to stát,“ uvažoval tata se vši vážností, „ale já bych na svého učitele

nikdy nestřelil, vždyť to přece byl můj učitel z obecné školy!“

„A kdyby on už na tebe mířil? Kdyby tě už už chtěl zastřelit? Tak co bys udělal? Přece by ses nenechal?“

„No...“ uvažoval tata nahlas, „já bych se ho zeptal, jestli je to on... ne, já bych ho nem na něho zavolal – pane učiteli, nestřeljte, to jsem já, Otto Goldflam, váš žák!“

Zasmál jsem se. „Tak to by ti teda určitě pomohlo, to jo teda!“

„Počkej, Rišo, tys ho neznal, on byl sice antisemita, jak víš, ale po mně by přece nestřelil, po svém žákovi! Tomu nevěřím.“

„Však to by se ukázalo, hlavně aby tě nezastřelil, zatímco ty budeš špekulovat, jestli tě poznal, nebo ne.“

Tak jsme s tatou po té náhorní planince chodili a vedli teoretické úvahy, kdo by přežil, učitel, nebo žák. Najednou se za křovím něco zabělalo.

Kresba Antonín Sládek.

„Tam to bude, tam, tam!“ vzkřikl tata a vyrazil tím směrem. Já za ním. Prodrali jsme se houštinou a před námi vyvalil naprosto neočekávaný pohled. V trávě, na malém paloučku obklopeném křovisky, stál uprostřed bílý kámen, do kterého snad původně býval vytesán nějaký nápis, dnes ale setřelý, vydrolený a nečitelný. Vedle, z obou stran, se na něj tlačily dvě pýchavky obrovské, Calvatia gigantea, co byly možná i větší než tata, který už se léty přece jen scvrkl, takže teď měřil kolem stopadesáti pěti centimetrů, zatímco dříve se tyčil do výše jednoho sta šedesáti dvou centimetrů. Já jsem byl ovšem větší, jak už to u dětí bývá, že vyrostou výš než rodiče, míval jsem o jeden centimetr víc, celých 163. No nic. Takže tyto dvě pýchavky obrovské, jako nějaké vesmírné koule, a ještě pár dalších, ležících, nevelkých, tak do velikosti fotbalového míče, všechny jakoby volně rozhozené Velikým rozséváčem v trávě. Tata se sice rozběhl, ale po chvíli v okouzlení zastavil a vzepjal obě ruce k nebi jako starozákonní

prorok, jako Mojžíš, a tak zůstal stát, aniž by mu kdokoli ty ruce podpíral. Pak mu paže klesly a on se rozešel k těm velikým koulím, položil na ně dlaň a pohlídl jejich hladkou slupku. V jednom místě byla koule nahlodaná slimákem a bylo vidět, že je i uvnitř bílá, bez poskvrnky, čili docela mladá, takříkajíc vhodná ke konzumaci. Vyviklali jsme obě koule a opatrně kutáleli je dolů z kopce po krajích cesty, kde rostla měkká travička a ještě jsme pod ně občas podkládali bundy, aby se jejich hladounky povrch nenarušil.

Na kámen, hrad Vergessenburg, učitele s buršáckými jizvami, na to všechno tata zapomněl.

Byl opojen naším úlovkem tak, že si ani nevšímal komentářů, kterých se nám dostávalo cestou. A nebylo jich málo. Někdo jen tak obdivně vzdychl, jiný závistivě poznamenal: „Ty už jsou přerostlý, to už nebude

k jídlu!“ Jedna rodina počala řešit historii sisyfovské legendy a nemohla se domluvit, jestli své balvany valíme správným směrem. Rozbili svůj tábor a čekali, až se snad budeme vracet. Jiní poznamenali něco o hovniválech a jejich kuličky a dočkali jsme se i poznámky od znalců židovské fyziognomie, kteří jen tak utrousili: „No jo, Židi, ty musí mít dycky něco extra“ nebo „musí urvat ten největší kus“ nebo „hamouni židovský“ a podobně.

Ani když jsme pak koule valili přes město až k němu

domů, trvalo to ovšem pěkných pár hodin, nezůstali jsme ušetřeni uštěpačných poznámek. Tata se však po celou cestu tvářil pyšně. Jiní lidé se totiž zase s námi rádi zastavili, pohovořili, obdivovali obrovité houby a vzdávali hold tak zdatným houbařům. Mezi těmito obdivovateli vítal tata nejvíc ženy. Vlastně byl už dost unaven, každý jsme kutáleli jednu z těch bílých koulí, museli jsme se shýbat, podkládat, tlačit do kopce, brzdit z kopce, dokonce i já, sportman, jsem byl trochu znaven, co teprve on!

Nicméně, jakmile nás oslovila nějaká dáma, tatova schýlená postava se napřímila, jeho přerývaný dech se srovnal, tvář uvolnila, obočí laskavě pozdvihlo a tata s dámou pohovořil shovívavým hlasem světoběžníka a znalce. Od každé, kterou jen trochu uznal za perspektivní a vhodnou kandidátku na seznámení a případný pozdější vztah, si vzal adresu nebo telefon, případně nadiktoval svůj a ještě raději domluvil konkrétní termín návštěvy. Já, který s sebou nosím vždy

(pokračování na str. 17)

BRATRSTVO ČERNÉ VLAJKY

Židovští piráti v Karibiku

Kdybyste se ocitli na karibském ostrově Jamajka, navštivte také staré židovské hřbitovy. Náhrobní kameny jsou tu sice pokácené a stářím zašlé, stále však je ještě možno na nich přečíst jména zesnulých. Když pak mezi hebrejskými písmeny najdete symboly pirátů v podobě lebky se zkříženými hnáty a často i Davidovu hvězdu (např. na hrobce Jacoba Mašaje a jeho ženy Debory na hřbitově v Bridgetownu, metropoli ostrova Barbados) – nedivte se. Jde o Židy, kteří byli vyhnáni koncem 15. století ze Španělska či Portugalska a spolu s objeviteli se plavili do Nového světa. Tady pak – navzdory protižidovským zákonům a dlouhým rukám inkvizice – začali nový život. Mnozí se stali piráty a korzáry, často v otevřeném odboji proti španělské koruně. Vyčísřit jejich počet je obtížné, přestože některé karibské hřbitovy jsou náhrobními kameny s židovskými znaky i symboly pirátů posázeny.

POMSTA

V 17. století byla terčem židovských pirátů jakákoli loď ze španělskou vlajkou, která se ocitla na dostřel jejich děl; těmito útoky naplňovali svou představu pomsty a zároveň bránili tomu, aby se poklady dostaly do španělských přístavů a svůj podíl na nich mohl získat papežský stát. Odvážní hebrejští piráti ohrožovali pobřeží Mexika a mezi španělské i portugalské plavce, domýšlivé „pány moří“, zasívali hrůzu. Většina z nich byla na svůj původ hrdá. Dokládají to i jména pirátských lodí s židovskými kapitány, která se objevují v archivních dokumentech: například Samuel el Profeta (Prorok Samuel), La reina Esther (Královna Esther), El escudo de Abraham (Abrahamův štít) aj.

Mezi nejznámější židovské piráty patřil Don Moisés Cohen Enriques, původem z Portugalska, který se spojil s holandským admirálem Pietem Haynem a útočili na španělské lodě naložené zlatem a stříbrem, které pluly z Kuby do Cádiz. Z ostatních pirátů je třeba zmínit pro jejich zvláštní osud dva: Jakova Koriela a Davida Abeabanela. Jakov Koriel byl velitelem tří velmi aktivních lodí, časem však své námořní i pirátské aktivity zanechal a uchýlil se do Safedu, kde se věnoval studiu kabaly. Stal se žákem rabína Jicchaka Lurii a je pochován vedle něho. David Abrabanel, původem ze španělské rabínské dynastie (věhlasný rabín Jicchak Abrabanel), unikl španělské inkvizici až do Karibiku, kde se stal obáva-

ným korzárem a bukanýrem. Spojil se s britskými „privateers“ a vyrážel až k pobřeží Jižní Ameriky. Říkal si kapitán Davis a jeho štíhlá loď nesla jméno Jerusalem.

Kapitán Davis patřil k nejznámějším pirátům Jižní Ameriky. Přísně dodržoval zásadu neútočit na nepřátelská plavidla v sobotu. Potraviny na jeho lodi podléhaly pravidlům kašrutu a lodní deník byl psán hebrejsky. Jedním z jeho spoluplavců byl i známý pirát Subatol Deul. Davis se úzce přátelil se synem známého britského korzára sira Francise Drakea. Navázal s ním spojení, jež je z námořní historie známo jako Black Flag Fraternity (Bratrstvo černé vlajky).

ARCHIVY JSOU ZAVŘENÉ

Jak to vše shrnout? Poté, co inkviziční zákony stanovily, že už být Židem je samo o sobě zločin, se pronásledování Židů přeneslo ze Španělska a Portugalska do nových kolonií v Americe. Právě pod hrozbou inkvizičních zákonů se tam Židé stávali obávanými piráty, bukanýry a flibustýry – způsobili ztráty a problémy španělským námořním silám, vzbuzovali v nich strach. Těžko však soudit přesně, kdy tato násilná reakce začala. Co se týče všech peripetií židovského pirátství v Karibiku, počtu pirátů i jejich osudů jsou španělské a portugalské archivy stále ještě spíše zavřené.

BEDŘICH STEINER, Mexiko

Tradice židovského pirátství je překvapivě dlouhá. Podle Wikipedie se táhne od roku 142 př. o. l., kdy chasmonejská dynastie získala přístavy Jafo, Ašdod a Gazu. Z historiků zaznamenal židovské pirátství jako první Josephus Flavius ve své *Židovské válce*. Židé přestavěli a opevnili Římany zničené Jafo a svou lehkou flotilou ohrožovali obchod ve východním Středomoří, dokonce prý přerušili dodávky obilí z Ale-

xandrie do Říma. Flavius píše: „Sami si také postavili mnoho pirátských lodí, pirátství provozovali až ke břehům Sýrie, Fénicie a Egypta a učinili tyto vody neschopnými plavby.“

V červenci 67 o. l. Vespasianus dobyl Jafu podruhé. Obyvatelé unikli v lodích na moře, kde zahynuli v bouři či spáchali sebevraždu, ti, kteří přežili, byli zabiti Římany. Vespasianus vystavěl v Jafě pevnost, aby Židům znemožnil opětné převzetí přístavu. Na paměť potření židovských pirátů pak Římané razili zvláštní mince.

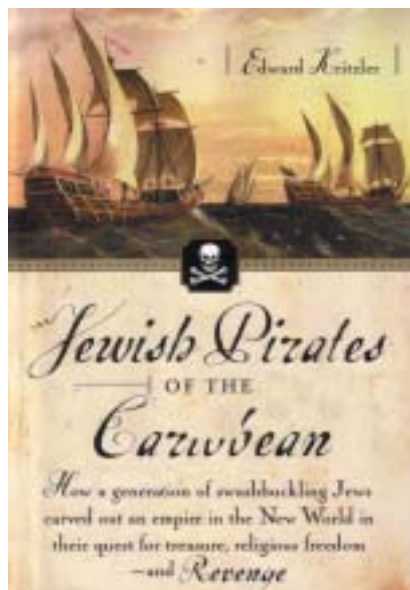
Z éry Seleukovců se dochovaly zprávy o židovských a arabských pirátech operujících z Levanty, ale pak začíná pauza diaspory. V ní znamená přerov až rok 1492, kdy Židé vykazani ze Španělska (a později z Portugalska) měli motivaci k tomu, aby

se oběma zemím mstili. To tvořilo základ jejich obnoveného pirátství.

Podle Wikipedie přistál první Žid na Jamajce (karibský ostrov mimo španělskou državu) už v roce 1530. V době největší slávy měla jamajská metropole Kingston až pětinu populace sefardského původu; v roce 2008 tu byl objeven starý židovský hřbitov s některými náhrobkami očividně pirátského charakteru. (Tento objev

odstartoval vlnu zájmu o židovské piráty, jak dokládá loni vydaná kniha *Jewish Pirates of the Caribbean*).

Židé ovšem neutíkali ze Španělska jen na západ, ale i na východ: Osmanská říše totiž Maurům i Židům nabízela výhodnější podmínky než Evropa. Námořník jménem Sinan (Španěly zvaný Velký Žid, Turky zase Kaptan Paša) se v ní usadil i se svou rodinou. Plavil se nejprve jako první důstojník podléhající Hayreddinu Barbarosovi, později získal loď s vlastním velením. Vlál na ní praporek s šesticípou hvězdou, zvanou Šalomounova (Süleymanova) pečeť, a mířila všude tam, kde se mohla utkat se Španěly. Sinan tak dobyl pro Osmany na úkor Španělska Tunis (1534), zničil většinu španělské flotily (1538) a obsadil Tripolis (1551). Poslední čtyři roky života strávil jako hlavní admirál celé osmanské flotily. Zemřel v roce 1553. Podle jedné verze je pochován v Istanbulu, podle jiné v Albánii. (zp)

DALŠÍ ROK V JERUZALÉMĚ

(dokončení ze str. 3)

doktorů, kteří se mise účastnili, major Avi Jicchak, v něm líčil, jak se dokázal okamžitě vžít do místní situace, protože sám pochází z Etiopie. Jeho prohlášení z filmového plátna vehnalo mnohým slzy do očí: „Cítil jsem se velmi hrdý na to, že jsem Žid, že jsem Izraelec, že jsem součástí izraelské armády.“ Záchranářská jednotka izraelské armády získala za svou haitskou misi výroční Humanitární cenu Světového židovského kongresu.

VÝZNAMNÍ HOSTÉ

Prezident WJC Ronald Lauder je respektován v mnoha zemích, včetně těch evropských. I v Izraeli má mnoho příznivců a přátel, a tak pro něj nebylo tak obtížné získat pro konferenci významné hosty. Bývalý vrchní izraelský rabín, který je dnes ve funkci rabína Tel-Avivu a Jaffy, rav Izrael Meir Lau, rovněž podpořil premiéra Netanjahua v jeho americkém vyjednávání. „Bojuje za naše přežití,“ řekl Lau doslova, ale apeloval také na to, aby byly židovské organizace jednotné. Již několikrát připomněl, co vlastně vedlo ke zkáze Druhého chrámu, soupeření dvou židovských bratrů o trůn, které přivedlo do země Římany.

Bývalý španělský premiér José Maria Aznar je znám svým vstřícným postojem k židovské komunitě a k Izraeli. V jeho projevu to jednoznačně zaznělo. Zajímavé bylo jeho vysvětlení proč: „Stát Izrael je pro nás absolutně nezbytný nejen proto, že leží v regionu, kde se stýkají dvě tektonické desky, ale hlavně kvůli tomu, že je to stát, který je ochoten zaplatit cenu za přežití, národ, který se chce ubránit... a pokud budeme bránit Izrael my, budeme tím bránit i sami sebe a náš systém.“

Mnozí účastníci konference měli možnost setkat se s Cipi Livniovou v mnoha jejích funkcích, ať už ministryně zemědělství či bytové výstavby, ale hlavně jako s ministryní zahraničí. V této pozici a jako předsedkyně strany Kadima kandidovala vloni na post premiérky. Nyní je předsedkyní opoziční strany, avšak jednoznačně podporuje mandát premiéra Netanjahua při současných mírových rozhovorech. Zmínila však také věc, která je důležitá pro židovské komunity ve světě: „Měli bychom znovu definovat, co znamená Izrael jako židovská domovina, co vlastně znamená výraz židovský stát? Postupem času se v Izraeli vytvořily dvě skupiny lidí, jedni, kteří se stávají čím dál více Izraelci, spojuje je společná izraelská identita, a na druhé straně ultraortodox-

ní věřící. Jsem přesvědčena o tom, že tyhle dvě skupiny by vůbec neměly být v rozporu, naopak je tu přece společný jmenovatel, který je spojuje. A je to stejný jmenovatel, který spojuje i Izrael a židovské komunity ve světě. Je nevyšší čas, aby Izrael redefinoval, co je to vlastně sionismus.“

WJC vytvořil i další cenu, kterou hrdě nazývá Ochránce Jeruzaléma. Letos ji obdržel Elie Wiesel. Při večerním ceremoniálu na větrném návrší Izraelského muzea převzal pamětní plaketu a trochu si postěžoval, že ostatní ceny, které kdy dostal, byly spojeny i s nějakou další odměnou, což se v tomhle případě nestalo. Za obecného veselí pak dodal: „My ty antisemity asi musíme dohánět k šílenství. Protože jsme pro ně jednou moc bohatí, jindy zas moc chudí, protože jsme příliš partikulární nebo příliš univerzální, příliš zbožní nebo úplně bezbožní. Oni si skutečně myslí, že vládneme světu. Pamatuji se na jednu tele-

Jeruzalém. Foto Karel Cudlín.

vizní diskusi s jedním slušným člověkem, žádným antisemitou, který si to myslel. A tak jsem mu řekl „dejte nám svět na jednu generaci, a až ho vrátíme, tak určitě nebude horší“. Dodal, že WJC by se měl podle jeho názoru věnovat nejen politice a diplomacii, ale také vzdělávání.

VÝZVY

To už bylo vlastně tématem dalšího programu. V panelové diskusi o budoucí strategii WJC zaznělo mnoho příspěvků, které se zamýšlely nad výzvami současnosti. Pohled na situaci ve světě skutečně není nijak růžový. Prezident Evropského židovského kongresu Moše Kantor vidí jako největší nebezpečí vládní reakce světových mocností, které jako by tolerovaly iránské nukleární a imperiální ambice. Kantor před časem založil Evropskou radu tolerance a smíření, uskupení významných politických osobností, které se zamýšlejí mj. nad tím, co vlastně tolerance je a kdy přechází v ignoranci.

Další představitelé zmínili jako problém odkaz šoa (byla tu vyzdvihována i důležitost přijetí Terezínské deklarace a založení Evropského institutu odkazu šoa, působícího v Praze), ale také otázky antisemitismu, terorismu, na druhou stranu pak konstatovali velký pokrok v mezináboženském dialogu. Všem ležel na srdci hlavně izraelsko-palestinský konflikt a možnosti jeho mírového řešení.

V samotném Jeruzalémě žádný konflikt vidět není. Místní hotely, včetně těch nejluxusnějších, dál zaměstnávají arabské recepční a číšníky, arabští taxikáři vozí své zákazníky po celé zemi, včetně telavivského letiště, a v obchodech viditelně přibýlo arabských zákazníků. V nově otevřeném obchodním centru Mamila nedaleko hradeb Starého Města to jsou hlavně arabské zákaznice. Snad je i tohle známkou naděje na úspěch mírového procesu. Anebo má spíše pravdu jeden z vystupujících, který citoval Jásira Arafata: „My nepotřebujeme (ke zničení Izraele) bomby, nám stačí luno arabské ženy.“

KDO KAM PATŘÍ?

Světový židovský kongres je střešovým orgánem pěti regionálních uskupení. Vedle izraelské pobočky sdružuje ještě Latinsko-americký, Severoamerický, Euroasijský a Evropský židovský kongres. U těch posledních dvou však dochází v poslední době k určitému pnutí. Euroasijský kongres (EAJC) zahrnuje, jak název napovídá, židov-

ské komunity bývalého Sovětského svazu, ale také Indii, Austrálii či Nový Zéland, Evropský kongres (EJC) pak státy evropské. Problém je nicméně s Ruskem a Ukrajinou, ty resp. jejich různé židovské komunity, se hlásí k oběma. Citelné napětí nastalo, když prezident EAJC Alexander Maškevčič vyhlásil v Jeruzalémě, že chce uspořádat dva summity světových lídrů, jeden v Kazachstánu a druhý v Bruselu. Oba by měly odsoudit veškeré formy antisemitismu a zabránit další delegitimizaci Izraele. To samo o sobě není špatný záměr. Jde ale o to, proč by měl Euroasijský kongres pořádat své akce v Bruselu, sídle Evropské unie, odkud EAJC nemá ani jednoho členu. To se samozřejmě velmi nelíbí představitelům Evropského židovského kongresu. Radí EAJC, aby se soustředil spíše na ten Kazachstán. Úspěch prý bude zaručen, pokud pozvou i Sashu Barona Cohena, alias Borata.

TOMÁŠ KRAUS

(Více na www.worldjewishcongress.org.)

MEIR WIESELTIER

Verše z Tel Avivu

Pohyblivý neonový nápis

Večer po Dni nezávislosti roku
1971

se vzneslo malé letadlo
do nebes večerního Tel Avivu
a na jeho bříše září
pohyblivý neonový nápis:
*S drůbežím na jídelníčku
všechn pokrm na jedničku
Z kurníku delikatesa
na talíři noblesa.*

V malé kavárně
v ulici Dizengoff mezi Sderot
Nordau
a policejní budovou na severu
(co je celá jako menora
s objímkami žárovek)
seděli jak minjan lidé
a dívali se na estrádu v televizi
a mezi jednotlivými výstupy
usrkávali z poslední kávy
před spaním.
Ve čtvrti je úplné ticho,

je pryč humbuk včerejší noci
všechno se vrátilo do starých kolejí
klientela do kavárny, děti domů,
vlaječky do skříní a starosti do
srdcí;
dvě místní prostitutky do vstupní
části ulice Levinski
a budík na šestou hodinu.
Na potměných balkonech

stojí a hodnotí večer
muž a žena v pyžamech,
oba kolem padesátky.
Jeden metr mezi nimi.

A nemluví
ani si nevymění pohled,
jako kdyby v Izraeli
nebyla společná řeč.

Ó, velký Tel Avive,
město stejně temné jako slavící
podivný svátek koktavého

lidského mumlání.
ó, televize,
ó, autobusy,
ó, taxíky,
ó, Židé.

* * *

Poledne a můj soused chazan

už cvičí svá „oooj“ na dny
mezi Vysokými svátky.
Tento doprovod teď proniká
z omítky do omítky, ze stínu
do ne-stínu
zahalený do vzdálené hrdelnice
prodavače melounů.

* * *

Vzpomínat na jiného kocoura

Zmizel jsi v pozdním létě.
Ulice tě spolky
a nic po tobě nezbylo.
Žádný ze zvuků,
které jsem zachytil, nebyl tvým
návratem.
Byl jsi zvyklý jít a vrátit se,
klidný tramp. Vracíval ses
ze svých tajných toulek
v neočekávané chvíli.
Uběhla spousta času, přestěhoval
jsem se (dům, ve kterém jsme
spolu žili,
už zbourali). Dokonce
století se změnilo. Kdyby ses
vrátil, stejně
už bys byl dávno po smrti.
Zůstal jsi tak
ve svém pravidelném náhlém
výpadku
na úpatí schodiště.

Z hebrejštiny přeložila Zuzana Hametová.

(Větší soubor textů tohoto současného
izraelského básníka přinese letošní Židov-
ská ročenka 5771.)

PŘÍBĚH HANY VOLAVKOVÉ

(dokončení ze str. 11)

la Hana Volavková s přáteli a kolegy diskutovat o nové náplni synagogy a podobě zamýšleného památníku. Inspirovala se přitom především v zahraničí, např. v Bavorsku nebo v Anglii. Na návrh prof. Josefa Kaplického nakonec umělecké ztvárnění tohoto památníku navrhli a realizovali malíři Jiří John a Václav Boštík. Památník byl veřejnosti zpřístupněn v roce 1960, od roku 1967 byl ovšem uzavřen a vážně mýněné obnovy se mohl dočkat až po roce 1989.

Dalším významným počinem Hany Volavkové na půdě Státního židovského muzea byla propagace unikátního souboru dětských kreseb z Terezína, které zde pod vedením Friedl Dicker-Brandeisové vznikly v letech 1942–1944. V roce 1959 vyšla pod jejím edičním vedením první publikace na toto téma, navazoval dokumentární film Miro Bernata, který získal Zlatou palmu na filmovém festivalu v Cannes 1959 a nesčetné výstavní prezentace doma i v zahraničí.

Osobní zájmy a odborné priority Hany Volavkové se pak kromě budování památníku v Pinkasově synagoze odrážely nejvíce v rozsáhlém projektu pasportizace a dokumentace židovských nemovitých památek v Čechách a na Moravě, a v neposlední řadě také na Slovensku. Obsáhlé textové i obrazové informace, které byly takto shromážděny, dnes mohou sloužit dalšímu badatelskému využití.

Ředitelkou Státního židovského muzea v Praze byla Hana Volavková do roku 1961. Po odchodu do důchodu se věnovala nadále své uměleckohistorické odborné činnosti, psala knihy, studie a recenze. K jejím stěžejním tématům patřilo české umění 19. století a metodologické a teoretické otázky oboru. Hana Volavková zemřela v roce 1985 v Praze.

Výstava umístěná na panelech v prostorách VKC má bohatou obrazovou část. Spousta prezentovaného materiálu má pro veřejnost svou premiéru: především to jsou obrázky týkající se památníku v Pinkasově synagoze či dokumentace židovských památek na Slovensku, v Čechách a na Moravě.

MAGDA VESELSKÁ

(Výstava o životě a práci Hany Volavkové je ve VKC ŽMP, Maiselova 15, Praha 1, přístupná po–čt 10–15 hodin, pá 10–12 hodin až do konce října. K osobnosti H. Volavkové viz též rozhovor na str. 6–7.)

Arnošt Goldflam

JEDNOU ZASE TATA...

(dokončení ze str. 13)

notes, jsem na jeho pokyn zapisoval údaje o dámách, a když jsme se s nimi rozloučili, tak i příslušnou tatovu poznámku, jako například, když byla podle jeho vkusu moc hubená, tak „suchá“, nebo když měla pro vztah a případnou pozdější péči i vhodnou profesi, tak třeba „zdravotní sestra“, „mluví německy“, nebo „není ona stará?“, to když se zdálo, že možná překročila sedmdesátku. Všechny zval tata k sobě do domku na návštěvu, na ochutnání řízky z pýchavky nebo na prohlídku domku jako takovou.

Většina žen pozvání přijala, dokonce se zdálo, že byly i rády, že byly tatovým zájmem přímo potěšeny, ba polichoceny. Jejich návštěvy se rozvrhly na příštích čtrnáct dní, vždy jedna dopoledne, druhá odpoledne. Pak, když jsme se s dámou rozloučili, vzal na sebe tata zpět unavený, uštváný výraz a putovali jsme dále. K němu domů jsme doputovali už pozdě večer, bylo po desáté. Naporcovali jsme houby, abychom se s nimi dostali dovnitř, procpalí dveřmi do baráku, uskladnili jsme je v chladném sklepě a jeden díl jsem dostal s sebou, na cestu domů.

Kandidátky na známost jsem tatovi sepsal na papír tak, aby se v tom dobře vyznal, se všemi údaji, kdy přijdou, věk, stav, krátká charakteristika čili už zmíněná tatova poznámka.

Když bylo vše hotovo, tata ožil. Bylo na něm vidět, že příštích čtrnáct dní bude jednak plně zaměstnán a dále, že je přesvědčen, že z toho „něco“ bude, že se některá z kandidátek osvědčí a stane se trvalou souputnicí tatova podzimu života.

„Tak vidíš, Rišo, celý můj život byl jenom samé neštěstí, jenom trápení a nic jiného. A teď, konečně, mě jedinkrát v životě potkalo štěstí. Škoda, že tak pozdě! Škoda...“ tata se pohroužil do myšlenek a posléze jeho pohled utkvěl na mně a dodal: „A taky škoda, věčná škoda, že se toho nedožila maminka.“

A po další přestávce opět připojil malou úvahu, že „ona by jistě taky část těch hub zavařila, to by bylo na celý rok. Jedli bychom houby s tím nebo oním a nemuseli tolik všeho kupovat. No jo, škoda, že to všechno nepřišlo dřív. Celý ten můj život by vypadal jinak!“

Byl jsem trochu překvapen, tata vždycky na něco žehral, nikdy nevyjádřil nějakou zvláštní spokojenost, naříkal a stěžoval si, často, snad vždycky, nahlížel na

život z té horší stránky, a když ho potkalo něco dobrého, už za tím, zrovna jako po něm i já, viděl znamení blížící se katastrofy.

Už se mi chtělo opravdu spát, byl jsem unaven, nakonec já jsem neměl ten jeho důvod, těšit se na pestrobarevné a vzrušující návštěvy příštích dní. Představením jsem si, že přijdu domů s kusem houby, nejspíš ani nebudu nijak pochválen, kdoví taky, co se za celý ten den doma přihodilo. Ani vyprávět to nebudu moct, nikdo na ty moje historiky není zvědav. Tak jsem ještě chvíli bezmyšlenkovitě seděl, naplňoval mě docela příjemný pocit prázdnoty, bezkonečného času, kde jediným kladným momentem bylo to, že teď, zrovna teď, nemusím nic, a to dokonce ještě chvíli potrvá. Jen chvíli ještě, než se zvednu a půjdu.

Verweile doch...

Tu mě ale napadla zajímavá věc. Když je tata teď šťasten a tak se nad tím rozplývá, kdy asi zažil něco podobného naposledy? Když se poprvé zamiloval? Když skončila válka a jeho přece jen nezabíli? Když zjistil, že maminka přežila ty strašné útrapy, a když si ji pak vzal? Když jsem se narodil? Tak to se ho musím zeptat! Zeptal jsem se.

„Tato, když teď říkáš, že nás potkalo štěstí...“

„Velké štěstí,“ podtrhl tata.

„Že nás potkalo takové velké štěstí, řekni

Kresba Antonín Sládek.

mně. Když si probereš svůj život, všechno, co tě potkalo, víš, ale úplně celý život, od narození až po dnešek, kdy's byl naposledy, beze zbytku, kompletně opravdu šťasten? Víš to?“

Tata se zamyslel, on měl rád tyto otázky, rád o takových celoživotních věcech uvažoval a rád rozebíral a hodnotil různé minulé, současné i budoucí možné chvíle a události svého života.

„Kdy jsem byl naposledy šťasten?“

„No... ale fakticky. Tak kdy?“

„To vím úplně přesně. Když jsem byl ještě dítě, tak devět, deset roků mně bylo. Když jsme se školou chodívali s tím učitelem na výlety, pochodovali jsme, zpívali ty

písničky, to byly německé písničky, on ten náš učitel byl členem buršáckého spolku, Němec to byl, sice antisemita...“

„To já vím, tato, to už jsem slyšel mockrát. Už's mně to říkal. Víš to.“

„Tak to jsem byl šťasten. Opravdu šťasten, jak ty říkáš.“

Zmocnila se mě najednou úplná lhotejnost. Zvědavost opadla. Pomalu jsem se zvedal. „Tak já už musím jít, tato, už je moc hodin.“

„Počkej chvilku. Ty ale neznáš ty naše písničky! Dávej pozor, poslouchej.“

Seděli jsme v pokoji, kde tata trávil celé dny. Sedací souprava, kterou koupil snad před dvaceti lety a která byla stále přikryta, dnes už ovšem děravým, igelitovým ochranným obalem z obchodu, aby se příliš brzy neopotřebovala, protože je přece ještě pořád nová!!!, já v křesle, tata na pohovce, igelit šustil a tata zpíval z plna hrdla, po jedenácté v noci, v matném nažloutlém světle slabé žárovky, kterou do lustru našrouboval, také z úsporných důvodů.

*„Tulák, ten se dobře má,
celý den nic nedělá,
jen si pěkně maštruje,
po cestě se zastavuje,
hospůdka ho přivítá,
studené si pivko dá!
A pak kráčí zase dál,
o nic on se nestará!“*

Člověk prožije celý svůj dlouhý život, napadlo mě, tata je na světě devadesát let! Co všechno ho potkalo a on, on byl naposledy šťastný před osmdesáti, ne-li více lety. Jak to, že se mu ten život neomrzela? Kde po celou tu dobu bral sílu, aby to vůbec vydržel? Asi si myslel, že to stojí za to, i takový život, kdy člověk už málem ani nepamatuje, kdy byl naposled šťastný. Já jsem mu to přál, za sebe jsem v tu chvíli ale rozhodnutý nebyl, co bych udělal já v podobné situaci. Pak jsme se rozloučili, políbili jsme se symbolicky na obě tváře. Ve chvílích, kdy jsem se na něho hněval, jsem tomu říkal „jídášský polibek“.

Teď jsem zase já, takřikajíc „pochodoval“ domů s kusem houby na řízky. Když jsem přišel, všichni už spali, tak jsem byl docela rád. Lehl jsem si do své postele a poslouchal vřeštění koček. Vypadalo to, jako když někde týrají malé děti. Pak jsem usnul.

Otištěná povídka je vybrána z textů, které Arnošt Goldflam napsal v roce 2010. Další dva příběhy, v nichž hlavní roli hraje opět jeho otec, budou otištěny v letošní Židovské ročence 5771, která vyjde v říjnu 2010.

PIVO MAZEL ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Hrob zázračného rabína zmizel jakoby zlým kouzlem“ otiskl Tachovský deník (16. 9.) článek o tamní kdysi poměrně velké židovské obci. Titulek připomíná významného učence Nachuma Sofera (zemřel r. 1815), považovaného za zázračného rabína, jehož hrob se stal poutním místem; v roce 1977 vzal hrob i se svým tajemstvími za své při rozšiřování silnice. ■ Jeden z malých pivovarů v Ústí nad Labem pojmenoval své pivo Mazel. Porota vybrala název z 600 návrhů, debatě na webu upozorňují na spojitost s „mazl tov“ a naznačují, že autor získal prémii (tisíc püllitrů piva) protekcí. ■ Média (např. Radiožurnál 2. 9.) věnovala stálou, spíše skeptickou pozornost přímým rozhovorům mezi Izraelci a Palestinci ve Washingtonu. „Baracku Obamovi na míru pro Svatou zemi velmi záleží. Je však dobré připomenout, že pro řešení té základní otázky neudělal nic,“ píše komentátor Lidových novin (3. 9.) ■ „Vzpomínám na atmosféru odposlechů a pronásledování ze strany státní policie. Naše rodina bydlela na kraji lesa a vše důležité jsme si říkali raději tam. To, že jsme byli pronásledováni, nás ale stmelilo,“ řekl mj. spisovatel Ivan Klíma v rozhovoru pro Readers Digest Vyběr (13. 9.). „Já měl našťastil na fyzily nos. Na jednoho jsem upozornil Václava Havla. V okruhu mých známých našťastil nikdo nedonášel, byli jsme dobrá parta. Přesto jsem se nikdy do svého svazku podívat nešel.“ ■ Pod titulkem „Láska je pro chlapy smyslem života“ přinesly Hospodářské noviny (30. 8.) portrét Maxima Billera (1960), „středoevropského“ spisovatele a novináře z Mnichova (píše pro FAZ), který se „narodil v Praze, je Žid a píše německy“. V češtině vychází jeho kniha povídek. ■ Pod titulkou „Ve věku 87 let zemřel doyen českých překladatelů“ (Radio Praha – ČRo 7, 4. 9.), „Rudolf Pelar byl slušný člověk“ (Literární noviny, 13. 9.), „Odešel nejskromnější ze šansonierů“ (Mladá fronta Dnes, 6. 9.) apod. znamenala média úmrtí zpěváka (mj. jidiš písní), herce a spoluautora více než stovky velmi kvalitních překladů z angličtiny, které vytvořil spolu s manželkou Lubou (1922–2005). ■ Mělnický deník (10. 9.) zaznamenal, že u příležitosti 120. výročí narození malíře Geoga (Jiřího) Karse uspořádali v jeho rodných Kralupech výstavu 54 obrazů, které se zachovaly. ■ Dva studenty, jejichž projekt (Google) „přerostl v nejmocnější internetovou kor-

poraci současnosti“: Larryho (Lawrence) Page a Sergeje Michajloviče Brina, kteří se oba narodili „roku 1973 do židovské rodiny“, připomnělo Extra PC (10. 9.). ■ Média (např. deník Právo, 6. 9. pod titulkem „Eurokomisař se kaje za výroky o Židech“) zaznamenala aféru, již vyvolal komisař EU Karel de Gucht výroky o „vlivu židovské lobby na politiku Spojených států“ a podle něj „nerozumném přístupu Židů k blízkovýchodnímu problému“. ■ Zhruba ve stejnou dobu vyvolal obdobnou aféru člen vedení německé centrální banky Thilo Sarrazin, který nejprve zaútočil slovně na přistěhovalce, a pak na Židy, o nichž je přesvědčen, že „mají určitý gen, který je odlišuje od ostatních“. Sklidil kritiku německých politiků včetně kancléřky Merkelové. ■ Domažlický deník (17. 9.) se krátce rozepsal o historii Židů ve Kdyni; největší pozornost věnuje velké tamní synagoze z let 1862–63. ■ V jiném čísle deník (10. 9.) referuje o židovské obci v Poběžovicích. ■ Všechna média (např. Právo, 9. 9.) přinesla zajímavou zprávu o rozhovoru pro americký časopis The Atlantic, v němž kubánský diktátor Fidel Castro „překvapivě kritizoval iránského prezidenta“ za jeho postoj k Izraeli. Podle něj by si Iránci měli uvědomit „důsledky teologického antisemitismu“ a fakt, že Židé byli „vyhnáni ze své země, pronásledováni a roztroušeni do celého světa“. ■ Literární noviny (6. 9.) a deník Právo (2. 9. pod titulkem „Děsí mě démoni, které mají lidé v sobě“) věnovaly pozornost spisovatelů, scenáristovi a profesorovi FAMU Davidu Janu Novotnému (1947), jehož román *Sidra Noach* se odehrává za pražské povodně a jehož „téma je židovství“, získal letos Literární cenu Knižního klubu. „Když žijete po šest desetiletí na Starém Městě, nemůžete to téma minout,“ říká autor LN. „Na malé ploše zůstalo i po asanaci šest synagog, židovský život je tu stále přítomný, přes všechnu nepřízeň dějin.“ ■ Benešovský deník (3. 9.) referoval o studentkách školy z Divišova, které po tři roky hledaly „zmizelé sousedy“ židovského původu. ■ iDnes (5. 9.) publikoval článek o fotografii jednoho z palestinských vrahů židovských sportovců na mnichovské olympiádě v r. 1972. ■ MfD (3. 9.) zpravuje o rozhodnutí Norimberku vrátit původním majitelům asi 10 tisíc arizovaných knih. ■ Média (např. Radiožurnál, 8. 9.) připomněla, že Židé oslavili Nový rok. (tp)

HITLER A JINÍ ŽIDÉ

Média zvaná seriózní si velice zakládají na své odlišnosti od výtvorů novinářského bulváru. Co si však budeme nalhávat, když jde o zvýšení zájmu, i média považovaná za důvěryhodná se s bulvárem čas od času prolnou. Tak se často i odtud můžeme dozvědět, že ten či onen světový vládce – nepokrytý antisemita – měl či má židovský původ.

Naposledy tak nedávno nejen bulvár žasl nad ironií osudu: Belgický novinář a historik došli analýzou DNA ve slinách Hitlerových příbuzných v Rakousku k závěru, že předkové strůjce holokaustu patří do stejné genetické skupiny, jaká se vyskytuje u Berberů a Židů.

„Hitler měl židovské kořeny,“ hlásala hned média bez rozdílu a pro jistotu přidala další pádný důkaz: historici se již dlouho domnívají, že Hitlerův dědeček z otcovy strany byl Žid. Navlas stejnou konstrukci nabídlá loni v říjnu Česká televize. V hlavním zpravodajském pořadu spojila informaci o údajném židovském původu iránského prezidenta Ahmadínežáda, jak o něm psal jeden britský list, s dohady o židovství Hitlerova prarodiče.

Je to podivný způsob informování. Hodnověrností a průkazností zjištění belgického novináře se nikdo nezabýval. Stejně tak média loni ignorovala, že odborníci jednoznačně vyvrátili argumentaci zdůvodňující židovství antisemity v iránském prezidentském úřadě. Následně zmiňovaný Hitlerův židovský děd je pak již folklor, antisemity notoricky zneužívaná fikce, které se zřejmě média hned tak nezbaví stejně jako někteří lidé přesvědčení, že *Protokoly sionských mudrců* jsou autentické. V tom i onom případě samo tvrzení má být důkazem, není na co se ptát.

Pohoršovat se nad podobným typem žurnalistiky může dnes leckomu přijít navivní: V jakémže to žiji světě, dožadují-li se důsledně věcnosti, přesnosti, odpovědnosti, etiky a taktu. Sugerují-li však i nebulvární média jakési židovství Hitlera a Ahmadínežáda, vzniká tak hodně manipulativní podtext. Jako by se řeklo: Židé si za pohromy minulosti a snad i ty budoucí mohou do značné míry sami. Je to přece tak trochu jejich vnitřní záležitost, když židovskou krev mohl mít Hitler stejně jako ji nejspíš má iránský prezident, hrozící zničením židovského státu!

Židé jsou samozřejmě národ jako každý jiný. S lidmi lepšími i horšími. Není důvod zastírat fakta. Současně však také není důvod s fakty nakládat tak, aby ignorovala prokazatelnou pravdu, vkus, souvislosti

IZRAEL: Bez záruk k dohodě

Na to, že Benjamin Netanjahu se zapíše do dějin jako mírotvorce, by moc lidí nevsadilo. A přece se na to sám připravuje. Ne že by si mírovou smlouvu s Palestinci stanovil za kýžený cíl, ale okolnosti ho tlačí tím směrem. Dodejme, že okolnosti vnější. I proto byly v září obnoveny přímé rozhovory mezi izraelskou a palestinskou reprezentací.

Izrael má za sebou úspěšný židovský rok 5770. Byl to rok, který přinesl bezpečí po raketové hrozbě z Gazy. Byl to rok, který přinesl hospodářskou prosperitu a výkonnost v době, kdy světem otřásala krize. A nyní zveřejněné statistické údaje dokládají, že porodnost izraelských Židů stoupá, zatímco u Palestinců klesá.

Tím klesá i význam demografické hrozby (obavy, že pokud bude Izrael nadále okupovat palestinská území, ztratí židovskou většinu – tedy že bude státem buď židovským, ale ne demokratickým, nebo demokratickým, ale ne židovským).

Přes to vše roste zejména americký tlak na mírovou dohodu s Palestinci. Premiér Netanjahu už loni dospěl k závěru, že než takovému tlaku vzdorovat, je lepší přijít s vlastní aktivitou. Už proto, aby z něj prezident Barack Obama neudělal hlavní hromosvod viny, aby se Bibi nestal tím, kdo vše jen torpéduje, ale sám nic nenabídne. Pro rok 5771 tedy něco nabízí, i když je těžké posoudit, nakolik to myslí upřímně.

AŽ JE TO NA ABBÁSOVI

O směřování Izraele na příštích dvanáct měsíců napovídají novoroční projevy premiéra Netanjahua i prezidenta Šimona Perese. Zároveň naznačují, že ač je základní směřování jasné, různé názorové skupiny zdůrazňují různé akcenty.

Netanjahu se odpíchl od bezpečnosti. Zdůraznil, že rok 5770 byl jedním z nejbezpečnějších za uplynulé dvě dekády. Nelze si nevzpomenout na roky první Bibiho vlády (1996–99), jež působily po vlně atentátů jako éra klidu. A nelze se ubránit dojmu, že Bibi tu vytlouká politický kapitál, ač by to na jeho místě udělal každý. Nebyl by to však on, kdyby hned v další větě nepřipomněl čerstvou vraždu čtyř Izraelců s tím, že „nikdy ne-

smíme naši bezpečnost pokládat za zaručenou“.

Bibi připomněl, že hospodářství míří k „robustnímu růstu“. Oznámil pokračování reform, neboť „silnější ekonomika znamená silnější Izrael“. Ano, časy, kdy sílu Izraele určovala jen síla armády, jsou pryč. Pak se ovšem pustil na pole, které není jeho doménou – slova jako obnovení mírového procesu či historický kompromis jsme zvyklí slyšet od jiných. Ale už je to tak. Co vlastně znamená, když Bibi chce „dosáhnout historický kompromis pro mír během tohoto roku“?

Stanovil dvě základní podmínky. Trvalý mír musí být ukotven v bezpečnosti a v uznání přítomnosti židovského státu v regionu.

Bibi po Palestincích nežádá, aby uznali jen prostý fakt existence Státu Izrael. Chce, aby uznali, že Izrael je svým charakterem židovský národní stát (právě tak jako příští samostatná Palestina bude svým charakterem národní stát palestinských Arabů) a že židovský národní stát existuje ve Svaté zemi právem.

Netanjahu oslovil národ přesně tím, čím loni 14. června reagoval na Obamovu řeč k muslimskému světu v Káhiře. Tehdy prohlásil, že Izrael odsouhlasí palestinský stát, získá-li mezinárodní záruky jeho demilitarizované povahy a pokud Palestinci uznají Izrael jako židovský stát (*podrobně viz Rch č. 7/2009*). Potřeboval nějakou frázi, která by nešla jen odbýt jako klikování a dala by se úspěšně politicky prodat tak jako Obamovo „řešení v podobě dvou států“. Ta fráze zněla „demilitarizovaná Palestina vedle židovského Izraele“. Před rokem ji použil jako reakci na Obamu, před třemi týdny jako vizi pro Izrael.

Je tu snad nějaký problém? Je, velký, ale ne pro Izrael. O militarizovaném či

demilitarizovaném charakteru příštího státu se mezi Palestinci nemluví (užijí si dost s militarizovaným Hamásem), ale uznat židovský národní stát odmítají i ti, kteří formálně uznali Stát Izrael. Prý by to poškodilo izraelské Araby a popřelo právo uprchlíků na návrat. A jsme u jádra problému. Trvá-li někdo na palestinském státu, ale přitom odmítá židovský stát, trvá-li na tom, že Židé se nesmí usazovat na palestinských územích (rozuměj v osadách), ale přitom se Palestinci mají usazovat na území Izraele (rozuměj potomci uprchlíků z roku 1948), je to jasně nefér. A pokud na tom trvá sám palestinský prezident, v roli hromosvodu za podráženi mírové dohody se neocitne Bibi, nýbrž Mahmúd Abbás.

PERES PODLE DESATERA

Prezident Peres ve své řeči akcentoval to, co Netanjahu vynechal, především pozici státu ve světě. Varoval před pokusy o delegitimizaci Izraele jako židovského státu, a to nejen ze strany Palestinců, ale z mnohem širší základny. Jak tomu čelit? Podle Perese tím, že Izrael i Židé v diaspoře budou klást důraz na morální stránku věci, na židovské hodnoty opírající se o Desatero. Peres nepodceňuje hrozbu z Íránu, zápas s „fanatickými lídry, sahajícími po jaderných zbraních, popírajícími holokaust a volajícími po zničení Státu Izrael“. Nicméně zdůrazňuje, že je životně důležité, aby Izrael stál v tom zápase na straně mezinárodního společenství.

To jsou věci. Nikoho nepřekvapí, že levičák Peres zdůrazňuje roli mezinárodního společenství, ale může překvapit, že zdůrazňuje morální hodnoty a Desatero. Má to logiku, Desatero je snad nejšířší přijatelný společný jmenovatel, který dal judaismus lidstvu. Ale stejně by člověk čekal morální argumenty a náboženské paralely spíše od pravičáka Netanjahua.

Tohle je zajímavý posun pro rok 5771. Zatímco v Polsku představuje název politické strany Právo a spravedlnost národoveckou a konzervativní pravici, v současném Izraeli se pojmy jako morálka, právo a spravedlnost pojí spíše se sekulární levičí.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Peres zdůrazňuje morální hodnoty a Desatero. Foto archiv.

Netanjahu navrhuje demilitarizovanou Palestinu vedle židovského Izraele. Foto archiv.

Kalendárium

Před 60 lety vydal hlavní český a zemský rabín dr. Gustav Sicher svůj překlad *Řečí Mojžišových. Páté knihy tory*. Psal se rok **1950**: rozjízďedly se politické procesy, Moskva a její satelity obrátily politiku vůči Izraeli o 180 stupňů, po nacistické devastaci české židovské obce nastoupila devastace další. Událost, již vydání Sicherova překladu bezesporu bylo, obec oslavila přiměřeně k poměrům: dvěma články ve *Věstníku ŽNO*. Autor obou textů Gustav Flusser ve své recenzi (*Pátá kniha Mojžišova česky*, *Věstník* 40/1950) považuje Sicherův překlad za „znamenité dílo“ a připomíná, že je to „poprvé v dějinách české literatury, kdy je pořízen jen z originálu, neboť slavný překlad Bible kralické je revizí starších českých překladů z latinské vulgáty“. Oceňuje, že Sicherova verze „přibližuje čtenářům dávnou starověkou knihu, aniž slevuje z klasické důstojnosti originálu“, obdivuje překladatelovu „lásku“ k textu, „jejímž prostřednictvím se jeví biblický svět jako něco samozřejmého“.

Pátou knihou Mojžišovou se úspěšně završil editorský záměr vydat nový židovský překlad Tóry do češtiny. Překlady předchozích čtyř Mojžišových knih vycházely ve 30. letech a podle rozšířené představy (k níž přispěl i autor této glosy) šlo o společné dílo rabiho Sicher a duchovního správce židovské obce v pražském Karlíně rabiho Isidora Hirsche (1864–1940). Je tomu však jinak: oba rabíni jsou podepsáni jen pod překladem 1. knihy Mojžišovy (1932), autorem překladu 2. knihy (1935) a 4. knihy (1939) je rabi Hirsch, zbylé části Tóry (1938, 1950) přeložil r. Sicher sám.

Sicherův překlad podle Flussera (*Židovské překlady Bible*, *Věstník* 41/1950) „zrcadlí moderního ducha dnešních dnů, neboť využívá všech vymožeností dnešního vědeckého poznání: zachovává přesně původní smysl a zároveň je blízký dnešnímu českému mluvčímu čtenáři“. Překlady rabínů Sicher a Hirsche sloužily dobře potřebám českých židovských obcí šedesát let (od r. 1985 byl k dispozici reprint vytištěný v New Yorku a do českých zemí dopravovaný nejrůznějšími cestami), ale i pro Starý zákon platí maxima překladatelské školy Otakara Fischera, podle níž si každá generace základní díla světové literatury musí přeložit znova. V Česku na další židovský překlad Tóry do češtiny čekalo několik generací, a tak redak-

ce *Roš chodeše* není sama, kdo netrpělivě čeká, až r. Karel E. Sidon, jeden z nástupců Gustava Sicher na postu zemského a pražského rabína, dokončí svou práci.

„Dovedl přivodit ten zázrak: / vzpomínat na budoucnost/ a pochybovat o minulosti,“ napsal o svém příteli, spisovateli Jiřím Weilovi, básník Jiří Kolář v básni „Náhrobek J. W.“. V tu dobu již samozřejmě znal rukopis jeho poslední prózy *Na střeše je Mendelssohn*, který vznikl 15 let. Román vyšel tiskem rok po autorově smrti, v roce 1960, tedy právě **před 50 lety**, a nebyl, jako většina Weilových děl, přijat jednoznačně. Seriózní kritika však zaznamenala, že tu autor dál zkoušel postupy, jimiž obohatil moderní českou prózu: např. metodu několikeré projekce faktů a skladební paralelismus. K dokonalosti dovedl v první kapitole románu své umění objevit nosný detail příběhu a vsadit ho do překvapivých vztahů. „Geniálním vstupním akordem otvírá se Weilův poslední román,“ píše v doslovu k druhému vydání (1965) literární kritik J. Opelík. „Ta nezapomenutelná úvodní scéna, kdy má uchazeč SS na Heydrichův příkaz strhnout z balustrády pražského Rudolfinu sochu židovského skladatele Mendelssohna; kdy neví, která to je, ale podle populárního kurzu tzv. rasové vědy chce odstranit sochu s největším nosem; jenže ten má naneštěstí Richard Wagner, pro nacisty „nejněmečtější“ skladatel, áriječ; sám pojednávající v knize *Das Judentum in der Musik* degeneraci hudby skrze židy, především skrze Mendelssohna; jenže Mendelssohn byl už od kolébky pokřtěný žid, protestant, přijímaný na knížecích dvorech s pompou jako výkvět židovského národa... V tom je celý Weil,“ soudí kritik: „Malá příhoda je zamontována do hry četných sil a velkých sfér.“

(Literárnímu dílu, osudu a životním postojům Jiřího Weila, od jehož narození minulý měsíc uplynulo **110 let**, jsme se v *Rech* věnovali vícekrát, nejobsáhleji v č. 12/1994.)

Z osobností, které mají výročí v říjnu, připomeneme tři: nakladatel a publicista **HUGO GOLD** (15. 10. 1895 Vídeň–1974 Tel Aviv) – **115 let**; spisovatel **ERNST SOMMER** (29. 10. 1888 Jihlava–20. 10. 1955 Londýn) – **55 let**; operní pěvec a režisér ND **EMIL POLLERT** (20. 1. 1877 Liblice–23. 10. 1935 Praha) – **75 let**. (tp)

Z osobností, které mají výročí v říjnu, připomeneme tři: nakladatel a publicista **HUGO GOLD** (15. 10. 1895 Vídeň–1974 Tel Aviv) – **115 let**; spisovatel **ERNST SOMMER** (29. 10. 1888 Jihlava–20. 10. 1955 Londýn) – **55 let**; operní pěvec a režisér ND **EMIL POLLERT** (20. 1. 1877 Liblice–23. 10. 1935 Praha) – **75 let**. (tp)

TONY JUDT A IZRAEL

Když v srpnu 2010 zemřel po dlouhé a těžké nemoci britský historik Tony Judt, objevila se v západních médiích spousta nekrologů, které jeho práci hodnotily. Vysoce vyzdvihovaly dílo historické (v češtině je dostupná jeho monumentální práce *Poválečná Evropa. Dějiny od roku 1945*), zdejší listy věnovaly pozornost i Judtově zájmu o české prostředí a pomoci, již poskytoval disidentům v době totality. Byl zmiňován též jeho ambivalentní vztah k Izraeli. Tony Judt se v západní Evropě a mezi liberálními Američany těšil nezanedbatelné morální autoritě, a tak není možná od věci podstatu jeho protiizraelské kritiky stručně popsat.

Tony Judt se narodil se roku 1948 Londýně. V mládí byl nadšeným sionistou, vstoupil do organizace Dror a v letech 1965 až 1967 pracoval o letních prázdninách v kibucu. Důvody svého rozčarování ze Státu Izrael později shrnul ve svých vzpomínkách: 1) přehnaně ideologizovaná a vůči jiným názorům odmítavá společnost kibucu a 2) zkušenosti ze šestidenní války, jíž se zúčastnil jako dobrovolník.

Zatímco ve své analýze vývoje evropských států Judt uznává, že cesta ke sjednocené Evropě potrvá dlouho, protože národní stát je „jediným zbylým a nejlépe přizpůsobeným zdrojem společné identity“, Izraeli právo na národní stát upírá. Roku 2003 prohlásil (a svou tezi dále hájil), že židovský stát „je anachronismus“ a je načase myslet na „jeden, integrovaný, dvounárodnostní stát Židů a Arabů“. Vyjádřil tak myšlenku, kterou zastávali již M. Buber, G. Scholem či H. Arendtová, nicméně vzhledem k vývoji arabsko-izraelských vztahů, terorismu a těžko představitelné toleranci muslimů vůči menšině, jíž by se Židé v takovém státě záhy stali, o ní dnes nikdo seriózně neuvažuje.

Americko-izraelský novinář a spisovatel Josi Klein Halevi k tomu říká: „Tonyho Judta příliš ovlivnila západoevropská zkušenost. Nabytí přesvědčení, že národní stát je překonanou záležitostí, a sionismus je tudíž anachronismus. Jenže na Blízkém východě platí pravý opak. Judtova představa, že Stát Izrael se rozplyne do amorfního „jednostátí“ s Palestinci, byla znepokojivá a intelektuálně chabá. Ve skutečnosti představuje to nejhorší, co se intelektuálovi může přihodit: podle ne svůdným teoretickým pojmům absolutní spravedlnosti a aplikuje je na nepříjemně komplikovanou skutečnost. Kdyby se názor Tonyho Judta prosadil, z Izraele by se v nejlepším případě stala bývalá Jugoslávie nebo Libanon; v tom nejhorším by nastal další holokaust.“ **am**

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Jestli máte také rádi filmy pro pamětníky a chcete se na hvězdy z této doby zepat, tak určitě přijďte v úterý **19. října** v 15.00 na Podvečer Y. P. Dostaví se herec a spisovatel (autor knih o N. Gollové a Z. Sulanové) **Aleš Cibulka**. Změna programu vyhrazena.

Káva o čtvrté

■ Ve středu **6. října od 15.00** vystoupí na „Kávě“ prof. **Pavel Barša**, Ph.D., výzkumný pracovník Ústavu mezinárodních vztahů a profesor politologie na FF UK na téma **Západ a islamismus: Sřet civilizací, nebo dialog kultur?** Připravil a moderuje Honza Neubauer.

KINOKONCERT ŽIDOVSKÉ ŠTĚSTÍ

■ Ve středu **20. října od 19.30** ve Španělské synagoze v Praze (Věžeňská 1, Praha 1) pokračuje projekt Židovského muzea v Praze *Cinegoga*, který začal velmi úspěšně loni v listopadu snímkem *Hladová srdce*. Nyní se můžeme těšit na film *Židovské štěstí*. Jedná se o restaurovanou a digitalizovanou kopii němeého filmu z roku 1925 v režii Alexandra Granovského. Ve Španělské synagoze ho bude doprovázet originální hudba Miloše Orsona Štědrone.

Vstupenky v ceně 300 Kč, zlevněné 180 Kč (pro studenty, seniory a držitele ZTP) zakoupíte v síti Bohemia Ticket nebo v Rezervačním centru ŽMP (U Starého hřbitova 3a, Praha 1). Rezervovat je lze na adrese reserve@jewishmuseum.cz či čísle 222 749 571. Ke každé zakoupené vstupence je bonus: prohlídka Španělské synagogy s průvodcem, která začíná v 18.30.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ **6. 10.: Zapomenuté transporty do Běloruska.** Bělorusko v letech 1941–1944 připomínalo apokalyptickou krajinu s nocemi ozářenými plameny ze stovek vypalovaných vesnic a půdou prosycenou krví bezpočtu obětí. Film představuje absurditu války, nečernobílou situaci a omezené možnosti volby lidí v pasti dějin. Po projekci následuje diskuse režiséra Lukáše Přibyla s diváky. Projekce je součástí doprovodných programů k výstavě *Od té doby věřím na osud... Transporty protektorátních Židů do Běloruska v letech 1941–1942*, jež je otevřena v Galerii Roberta Guttmanna do 30. ledna 2011.

KULTURNÍ POŘADY

Jiří Kars: Zátiší s rybami, 1930.

■ **7. 10.: Jemen – Pohádková perla Arábie.** Cestovatelská přednáška ing. Jana Neubauera spojená s projekcí fotografií doprovázených autentickou hudbou. Přednáška je pořádaná ve spolupráci s CK Adventura. Vstupné 50 Kč.

■ **12. 10.: Jan Neruda a Židé.** Spisovatel a novinář Jan Neruda je známý svými protižidovskými postoji. Zvláště jeho spisek *Pro strach židovský* (1869) se stal jedním z nejvýraznějších textů českého antisemitismu. Pořad se koná v souvislosti s workshopem *Jan Neruda a Židé: Texty a kontexty*, který pořádá ŽMP ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu AV ČR. Besedu s historikem Michalem Franklem (ŽMP), bohemistou Jindřichem Tomanem (University of Michigan) a účastníky workshopu moderuje Petr Brod.

■ **13. 10.: Svátek Sukot.** Přednáška vrchního rabína Karola Efraima Sidona.

■ **14. 10.: Maimonides. Výběr z korespondence.** Uvedení publikace, která je reprezentativním výběrem jedenácti dopisů židovského rabína, lékaře a filosofa Mošeho ben Majmūna – Maimonida (1138–1204). Česky vycházejí Maimonidovy dopisy poprvé. Z židovské arabštiny a hebrejštiny přeložili, k vydání připravili a úvodní studie napsali Daniel Boušek a Dita Rukriřlová, kteří také publikaci představí. Knihu bude možné zakoupit.

■ **21. 10.: Jidiš ve třech.** Nové pojetí koncertu jidiš písní s akordeonem a klarinetem. Účinkují: Hana Frejková (zpěv), Slávek Brabec (akordeon), Milan Potoček (klarinet), Marianna Borecká (host/zpěv). Vstupné 60 Kč.

■ **26. 10.: Osmnáct století Izraele.** Od zániku Chrámu do počátku sionismu. Slavnostní představení knihy Michaela Kruppa, kterou vydávají v koedici nakladatelství P3K a Společnost křesťanů a Židů. Kniha je stručným (ale nikoli povrchním) přehledem historie židovského národa v Zemi iz-

raelské od zničení druhého Chrámu až po zrození sionistického hnutí v 19. století. Hosté Karol Sidon, Leo Pavlát; hudební doprovod Aleš Koukal.

■ **27. 10.: Židovská reflexe politických procesů a jejich dozvuků v memoárové literatuře.** Přednáška Hedviky Novotné z cyklu *Židovská menšina v Československu v letech destalinizace a uvolnění v intencích reformního komunismu*.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 10. 10. 2010 ve 14.00: *Lviček Arje vás zve na oběd aneb Jak to vypadá v židovské domácnosti*. Prohlídka: Židovské Město. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc. Jednotné vstupné 50 Kč.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ **5. 10. v 16.30: Židovské Lipsko ve fotografiích** – vernisáž výstavy autorů Silvie Hauptmannové a Michaila Lavochkina, kterou pořádáme pod záštitou brněnského primátora. Autoři představují přehled židovského života v Lipsku od roku 1989 – především integraci židovských migrantů z bývalého Sovětského svazu. Vstup volný.

■ **14. 10. v 18.00: Příprava brněnských židovských transportů.** Tématem přednášky Mgr. Táni Klementové bude vývoj zásadních událostí, které bezprostředně vedly k tomu, že se z židovských obyvatel protektorátu stali nedobrovolní obyvatelé židovských ghetta a táborů. Vstupné 20 Kč.

■ **19. 10. v 18.00: Pavel Haas – hudební skladatel a publicista.** Přednáška Mgr. Jany Čipákové o významných brněnských židovských osobnostech. Vstupné 20 Kč.

■ **20. 10. v 18.00: O židovské historii Lipska** – přednáška, která vychází z dlouhodobé vzájemné spolupráce mezi městy Brno a Lipsko. Hovořit (česky) bude dr. Thomas Krzenek z Lipska. Vstupné 20 Kč.

■ **Neděle 24. 10. ve 14.30: Čtení je hrou** – dílna pro rodiče s dětmi od 6 let. Odpoledne plné her, zábavy a zajímavých knih. Vstupné 30 Kč.

■ **Neděle 31. 10. v 15.00: Židovské svátky** v písních a tancích představí taneční skupina Rut za doprovodu školního sboru a muziky pod vedením dirigenta Jindřicha Nováka ze Základní umělecké školy v Němčicích nad Hanou. Vstupné 50 Kč.

JÍŘÍ KARS V KRALUPECH

■ 130. výročí narození malíře **Jiřího (Georga) Karse** (1880–1945) připomene jeho rodné město Kralupy nad Vltavou soubornou výstavou ve zdejší Městském muzeu. Výstava potrvá do 14. listopadu a je přístupná út–pá: 9–12.00, 13–16.00; so a ne: 13–17.00.

VZPOMÍNKA NA ZAHÁJENÍ TRANSPORTŮ

■ Tereziňská iniciativa zve k účasti na pietní vzpomínce věnované 69. výročí zahájení deportací českých Židů do Tereziňna. Vzpomínat budeme **18. října v 15 hodin** v sále Domova sociální péče na Hagiboru. Je připraven krátký program a občerstvení.

Téhož dne zástupci Tereziňské iniciativy uctí památku těch, kteří transporty nepřežili, položením kytic k desce u Parkhotelu (naproti Veletržnímu paláci) a na Novém židovském hřbitově. *ef*

NA PAMÁTKU OBĚTÍ NA LODI PATRIA

■ Přijďte, prosím, vzpomenout na výročí tragédie lodi Patria. Koná se dne **1. listopadu** v 11.00 na Novém židovském hřbitově (Izraelská 1, Praha 3). *at*

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE Rekonstrukce

■ V průběhu prázdnin procházely Lauderovy školy rozsáhlou rekonstrukcí – mateřská škola získala novou třídu, sociální zařízení i samostatný vchod. To znamenalo přesun školní družiny a řady učeben. Stavba úspěšně skončila 26. srpna kolaudací. Při této příležitosti byla celá škola vymalována. Inovováno je i vnitřní vybavení učeben – všechny třídy gymnázia jsou nyní multimediální a interaktivní tabule přibyla i na I. stupeň základní školy.

Od září 2010 jsou tedy součástí Lauderových škol dvě třídy mateřské školy, do níž chodí 27 dětí, čímž je kapacita školky téměř naplněna. Nastoupili noví prvňáčci, druhým rokem své existence pokračuje i osmileté gymnázium. Věříme, že studenti celého našeho gymnázia, zvláště ti ze 4. ročníku, které brzy čeká maturita, budou ve studiu stejně úspěšní jako naši letošní maturanti, kteří úspěšně odmaturovali, navíc poprvé v historii školy byli také všichni přijati na státní vysoké školy nejrozličnějších oborů – od architektury, přes matematicko-fyzikální fakultu, bohemistiku až po ekonomii a biologii.

Světový den židovského studia

■ Lauderovy školy se **7. listopadu** připojí ke Světovému dni židovského studia. Přijďte s námi oslavit studiem den, kdy rabi Adin Steinsaltz dokončí svůj monumentální překlad a komentář k Talmudu. A nejen to – rozhodli jsme se využít příležitosti, pozvat i přespolní a začít už o šabat. Čeká vás zajímavý program (i pro děti) a dobré jídlo. Akce probíhá ve spolupráci s JDC, NFOH a sdružením Chinuch. Více na www.lauder.cz.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

Den otevřeného vyučování

■ Každý, kdo má zájem vidět a zažít, jak se vyučuje na Lauderových školách, je zde srdečně vítán dne **10. listopadu** mezi 8.30 a 18. hodinou. Rozvrh tříd a plány učitelů na tento den budou k dispozici od 5. 11. 2010 na www.lauder.cz. Těšit se můžete na tradiční i netradiční metody, rozhovory se zástupci školy i studenty i na šálek dobré kávy. *ip*

III. EKUMENICKÁ MISE

■ Český výbor KKL-JNF si dovoluje upozornit na termín již III. ekumenické mise, která se bude konat ve dnech **16.–23. 1. 2011**. Přihlášky a veškeré další informace získáte na adrese: zosa@email.cz. *zv*

WIZO

■ Říjnová schůze se koná dne **20. 10.** v sále Židovské radnice; výbor se sejde dne **13. 10.** od 15.00 v Jáchymově ulici. *vv*

BEJT SIMCHA

■ Pravidelné akce BS, Maiselova 4, Praha 1: Úvod do židovské liturgie s r. Yehudajem se koná každé úterý od 18.30. Konverzační hodiny ivrit jsou každou středu od 18.30. Ve středu od 19.30 následuje úvod do judaismu s r. Yehudajem.

ŽIDÉ V SUDETECH

■ Hledám pamětníky k plánované knize o situaci Židů v poválečných Sudetech. Budu vděčná za kontakt jak na ty, kteří se do pohraničí vraceli do svých předválečných domovů, tak na ty, kteří se do pohraničí přestěhovali nově. Výpověď pamětníků je pro mne cenným zdrojem informací, který významně doplní můj archivní výzkum na toto téma. Natočené rozhovory se zároveň stanou součástí sbírek Židovského muzea v Praze, které považuje výzkum poválečných židovských dějin za jednu ze svých priorit, a budou přístupné za podmíněk, které určí pamětník. *Kateřina Čapková*, e-mail: capkova@terezinstudies.cz.

PÁTRÁNÍ

■ V souvislosti se snahou zakoupit pozemky v Plzni pátráme po informacích o paní Heleně Adlerové a jejím manželovi

JUDr. Hanuši Adlerovi. V Tereziňské pamětní knize je uvedeno, že p. Adlerová se narodila 10. 10. 1910, šla s transportem 18. 1. 1942 do Tereziňna, dále 18. 12. 1943 do Osvětimi a byla osvobozena v Bergen-Belsenu. O panu Adlerovi jsme žádné zprávy nenašli. Jakoukoli informaci uvítáme. JUDr. Jiří Tvrdek, post@zkdplzen.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

- 5. října v 10.30: Klavírní matiné – prof. Ivan Klánský.
 - 5. října v 15.00.00: Literární odpoledne: *Bezhlasé volání*, z veršů ing. Jiřího Muzara (Klub Parkinson).
 - 26. října v 10.15: Harfově matiné. Skladby pro harfu hraje Pavla Jahodová.
 - 27. října v 14.30: Vernisáž výstavy *Emoce* – fotografie Romany Ryšavé.
- Výstavy:** Obrazy Ivety Číhalové; *Izrael* – fotografie Dominika Frona.

SYNAGOGA TURNOV

- Synagoga je v říjnu otevřena o víkendech a svátcích od 9 do 17 hodin.
- V sobotu **9. října** v 17.00 se koná koncert zpěvačky Dany Krausové *Hebrejské a sefardské písně*. Doprovází Ester Goddovská – klavír a Ludmila Budínská – housle.
- V sobotu **16. října** v 15.00 hodin se koná přednáška T. Dubinové *Na ženské galerii: Ženy v judaismu*. *td*

POZVÁNKA

■ Dne **14. října od 18.00** se v Americkém centru (Tržiště 13, Praha 1) koná česká premiéra dokumentárního filmu Howarda Reicha *V zajetí vlastní minulosti* a následná panelová diskuse. Simultánní tlumočení je zajištěno.

IZRAELSKÝ SOUBOR V ITIM ENSEMBLE V ND

■ Ve dnech **26. a 27. října ve 20 hodin** vystoupí na Nové scéně Národního divadla izraelský soubor Itim Ensemble se hrou Leona Katze (na námět S. Anského) *Dybuk* v režii Riny Yerushalmi.

Itim Ensemble je známý jako moderní skupina, která zkoumá vztahy mezi různými scénickými prvky prostřednictvím klasických děl v originálních interpretacích. Rina Yerushalmi je choreografka, režisérka, pedagožka a umělecká ředitelka souboru Itim Ensemble, který založila v roce 1989 ve spojení s divadlem Cameri Theatre v Tel Avivu. Hra bude uvedena v hebrejštině, diváci mají k dispozici titulky. Délka představení: 105 min bez přestávky. Lístky (v ceně 100, 200 a 250 Kč) lze zakoupit on-line či v pokladně ND v Praze.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme členom, ktorí oslávi v **októbri** narodeniny: pani Aviva Cimblová, nar. 23.10. – 75 rokov; pani MUDr. Marianna Belanová, nar. 16.10. – 65 rokov; pani Mgr. Hana Woltovej, nar. 8.10. – 62 rokov; pani Judita Suchánová, nar. 14.11. – 64 rokov, a pani Johanna Ambrošová, nar. 23.11. – 78 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

Blahoželáme **októbrovým** jubilantom, ktorí oslávi svoje narodeniny: pani Alica Driapsová – 78 rokov; pán Peter Drobný – 55 rokov; pani Mária Inczeová – 72 rokov; pani Gabriela Kamenická – 91 rokov; pani Alžbeta Kardošová – 83 rokov; pani Magdaléna Kramerová – 82 rokov; pán Peter Kurz – 75 rokov; pani Katarína Moškovičová – 94 rokov; pani Ula Pastirčáková – 60 rokov; pán Arnošt Richter – 80 rokov; pán Ján Schwarz – 74 rokov; pán Prof. Ing. Juraj Stern – 70 rokov; pani JUDr. Marianna Široká – 78 rokov, a pán JUDr. Peter Volko – 81 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **říjnu** oslavujú narodeniny naši členové: pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 47 let; paní Genovéva Dostálková, nar. 29.10. – 60 let; paní Hana Kupská, nar. 7.10. – 74 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 43 let; paní Miriam Navrátilová, nar. 15.10. – 40 let; paní Jaroslava Ondrová, nar. 26.10. – 78 let; pan Michal Pelíšek, nar. 9.10. – 30 let; paní Milada Slunská, nar. 14.10. – 81 let; paní Marie Sudová, nar. 9.10. – 71 let a paní Susana Urbanová, nar. 6.10. – 77 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** srdečně blahopřejeme našim jubilantům: paní Irena Čalounová, nar. 23.10. – 36 let; paní Eva Erbenová, nar. 24.10. – 80 let; pan Ing. František Fendrych, nar. 24.10. – 58 let; pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 52 let; pan Derek Loewenthal, nar. 3.10. – 63 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 61 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 46 let; paní Martina Sládková, nar. 9.10. – 31 let; paní Hana Šimková, nar. 5.10. – 36 let; pan Ing. Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 60 let, a paní Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 22 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

Dodatečně blahopřejeme paní Anně Lustigové, nar. 22.9. – 51 let. V **říjnu** blahopřejeme paní Věře Sochorové, nar. 15.10. – 88 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

V **októbri** oslavujú svoje jubileá: pani Marta Sitárová, nar. 14.10. – 96 rokov, a pan Ing. Eugen Blau, nar. 9.10. – 70 rokov. Srdečne blahoželáme, prajeme pevné zdravie a všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

So zármutkom oznamujeme, že dňa 13. septembra zomrel vo veku 90 rokov pán Eugen Hirsch. Smutiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť. *Zichrona livracha.*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** oslaví narodeniny tito členové naší obce: slečna Ester Adamová, nar. 5.10. – 12 let; paní Eliška Humburgerová, nar. 8.10. – 86 let; slečna Hana Šichanová; nar. 8.10. – 32 let, a pan Walter Wiener, nar. 27.10. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví životní jubilea: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 55 let; paní Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 74 let, a paní Helga Směkalová, nar. 28.10. – 80 let.

Ad mea veesrim šana!

S lítostí oznamujeme, že dne 25. 8. ve věku 79 let náhle zemřel náš dlouholetý člen a vrchní kantor pan Zigmund Deutsch. Se zesnulým jsme se rozloučili 29. 8. v obřadní síni Židovského hřbitova v Olomouci. *Zichrona livracha.*

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslaví své narodeniny tito naši členové: paní Agnes Komárková, nar. 30.10. – 20 let; paní Olga Komárková, nar. 16.10. – 47 let; paní Anastázie Osičková, Bc., nar. 20.10. – 64 let, a pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 62 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **říjnu** oslaví narodeniny: paní Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 83 let; pan Ing.

Miroslav Lederer, nar. 5.10. – 63 let; pan MUDr. Vilém Lederer, nar. 5.10. – 63 let; paní Jaroslava Löwyová, nar. 10.10. – 84 let; pan Ing. Arnošt Oliva, CSc., nar. 15.10. – 78 let, a pan Mgr. Michal Foršt, nar. 22.10. – 47 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavují narodeniny naši členové: pan Jan Černoch, nar. 5.10. – 89 let; paní Hana Feixová, nar. 6.10. – 81 let; paní Mariana Foltýnová, nar. 19.10. – 88 let; pan Zdeněk Fried, nar. 19.10. – 90 let; paní Margita Goetzová, nar. 13.10. – 96 let; paní Ruth Goetzová, nar. 8.10. – 87 let; pan Jan Kaczér, nar. 5.10. – 91 let; paní Edita Kolárová, nar. 26.10. – 89 let; pan František Kraus, nar. 6.10. – 85 let; paní Taťána Lukešová, nar. 21.10. – 83 let; paní Viera Marvinová, nar. 28.10. – 88 let; paní Marie Sandová, nar. 4.10. – 94 let; paní Vlasta Semerádová, nar. 20.10. – 90 let; paní Gizela Senderovičová, nar. 16.10. – 92 let; paní Lily Schillerová, nar. 10.10. – 95 let; pan Ervín Singer, nar. 1.10. – 88 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 84 let; paní Judita Timpllová, nar. 8.10. – 83 let, a paní Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 84 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 23. 8. 2010 zemřela paní Alžběta Helzerová ve věku 89 let.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **október** sa dožívajú jubileá tito členovia: paní Lívia Peterová, nar. 12.10. – 81 rokov; pán MUDr. Ladislav Szántó, nar. 13.10. – 78 rokov, a paní Gizela Goldová, nar. 15.10. – 88 rokov. Prajeme im veľa zdravia, životného elánu a optimizmu v kruhu rodiny a našej komunity.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslaví své narodeniny tito naši členové: paní Cecilia Kleinová, nar. 11.10. – 82 let; pan Alexander Lebovič, nar. 28.10. – 70 let; Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 14 let; pan Kurt Wiener, nar. 6.10. – 73 let, a paní Zuzana Kirilaková, nar. 2.10. – 29 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **říjnu** oslaví narodeniny paní Mgr. Zvona Šaferová, paní Eva Boušová a paní Marie Kalfusová. Hodně zdraví a osobní pohody, srdečně přeje celá židovská obec.

Ad mea veesrim šana!

STRÁNKY NA OBHAJOBU IZRAELE

Izraelské ministerstvo veřejné diplomacie a záležitostí pro diasporu spustilo v angličtině webovou stránku, z níž lze čerpat základní informace o historii, hospodářství, kultuře a dalších oblastech života v židovském státě. Zvláštní pozornost je přitom věnována údajům o arabsko-židovském konfliktu a zakořeněným mýtům týkajícím se vývoje země. Oficiální důvod pro vznik stránek (s adresou www.masbirim.gov.il) je ten, že lidé se už nemají nechat mást neobjektivními multimédii, a naopak díky získaným informacím pomáhat zlepšit „image“ Izraele ve světě.

Ačkoliv někteří izraelské komentátoři projekt kritizovali jako příliš polopatistický a vůči Izraeli urážlivý (mezi „mýty“, jež je třeba vyvrátit, figurují např.: „Izrael je primitivní země“ či „Izrael je vojenská diktatura“), jiní oceňují to, že pro rychlou orientaci v základních faktech může svůj úkol splnit.

SOCHA NICHOLASE WINTONA

V září byla na nádraží v Maidenhead v anglickém hrabství Berkshire odhalena socha sira Nicholase Wintona. Zachránce 669 dětí z okupované Evropy je na ní zpodoběn, jak sedí na lavičce a prohlíží si knihu s obrázky dětí, které zachránil, a vlaků, kterými odjížděly. Na slavnost se dostavil i stejnojmenný N. Winton, který bydlí nedaleko, v městečku Pinkneys Green. Sochu na počest slavnému spoluobčanovi se rozhodli nechat vytvořit členové maidenheadské radnice, práci svěřili místní sochařce Lydii Karpinské. Další sochy sira Nicholase jsou k vidění na pražském Hlavním nádraží, odkud dětské transporty odjížděly, a na Liverpool Station v Londýně, kde byl jejich cíl.

ŽIDÉ U CHÁVEZE

Představitelé venezuelské Konfederace židovských asociací hovořili v půli září s prezidentem země Hugem Chávezem. Tato schůzka je pokládána za poměrně neobvyklou, neboť Chávez vystupuje jako blízký spojenec iránského prezidenta Ahmadínežáda a roku 2009 zrušil diplomatické vztahy s Izraelem. Židé Chávezovi sdělili své znepokojení z antisemitských projevů ve státních sdělovacích prostředcích, poděkovali mu za ochranu synagog a center a požádali ho, aby uvažoval o znovunavázání vztahů s Izraelem. Předali mu své připomínky písemně a prezident prý slíbil, že je „prostuduje“. V lednu 2009 došlo v Caracasu k útoku na synagogu – policie poté zadržela jedenáct lidí, včetně osmi policejních důstojníků, kteří byli podezřelí ze

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Nicholas Winton. Foto Karel Cudlín 2009.

spolupráce na činu. V tisku se často objevují antisemitské karikatury a komentáře. Ve Venezuele žije na 15 tisíc Židů.

HOLANDSKO NEPŘIJALO IZRAELSKÉ STAROSTY

Nizozemské ministerstvo zahraničí zrušilo návštěvu izraelských starostů poté, co si vyžádalo jejich seznam, na němž figurovali i zástupci osad na Západním břehu. Plánovaná návštěva starostů, včetně asi třiceti představitelů malých měst i několika arabských komunit, sponzoroval americký Joint

EVROPSKÁ UNIE A JORDÁN

Evropská unie přijala rezoluci, v níž vyzývá, aby Izrael, Jordánsko a palestinská samospráva společně napravily stav řeky Jordánu. Jordán je podle EU „kulturní krajinou univerzálního významu, jež má svůj hluboký historický, symbolický, náboženský, zemědělský a ekonomický význam a smysl pro životní prostředí na Blízkém východě i mimo něj“. V prohlášení se též říká, že Izrael, Jordánsko a Sýrie odčerpávají a využívají na 98 procent zdrojů této řeky, čímž jsou ochuzováni palestinskí zemědělci na Západním břehu.

DESET OTÁZEK

Soutěž o nejkrásnější suku proběhla během podzimních Svátků stanů na newyorském Union Square. Z dvanácti suk vybrala komise složená ze znalců umění a architektů vítězný stánek, jenž byl pak dále vystaven.

Soutěž zorganizovala skupina Reboot (doslova znovu nastartovat, „nahodit“), která z různých perspektiv zkoumá současnou židovskou identitu a snaží se ji „osvěžit“. Na Vysoké svátky před dvěma lety například spustila webovou stránku Deset otázek (www.doyou10Q.com). Během deseti dnů pokání lidé odpovídali na nejruznější otázky týkající se jejich soukromého života, plánů do budoucna i názorů na dění ve světě. Odpovědi zůstaly uchovány v archivu, aniž by k nim měl někdo přístup, a za rok se před Novým rokem automaticky vrátily k lidem, kteří „dotazník“ vyplnili, aby viděli, do jaké míry se jejich přání či předsevzetí uskutečnila.

MACHZORY V PORTUGALŠTINĚ

Brazilští Židé v oblasti měst Belém a Manaus, kde žije na 700 židovských rodin, dostali poprvé do rukou jomkipurové machzory přeložené do portugalského. Dosud si museli zvláštní modlitby vztahující se k tomuto svátku přepisovat rukou a vkládat do modlitebních knížek pro všední dny.

Další brazilská zajímavost se vztahuje k Sao Paulu: 23. září, tedy o svátku Sukot, tu byl otevřen Brazílský židovský hudební institut a u příležitosti zahájení jeho činnosti se konal festival klezmerové hudby nazvaný Kleztival. Zúčastnila se ho řada hudebníků z Argentiny, Brazílie a Spojených států, kteří hráli v židovském i nežidovském prostředí. „Chceme prolomit bariéry,“ prohlásila výkonná ředitelka čerstvého institutu Nicole Borgerová. „V Evropě a Spojených státech hraje klezmer spousta nežidovských umělců, pro tenhle žánr tu existuje velký trh a v Brazílii by to nemělo být jinak.“

am

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s.r.o., Zákaznické centrum, Videňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 29. 9. 2010.

Цена 15 Kč (0,90 €)